

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Vanda Bromová

Rozvod a jeho vliv na nezletilé děti

Diplomová práce

Olomouc 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Rozvod a jeho vliv na nezletilé děti“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 17. 3. 2014

.....

Vanda Bromová

Poděkování

Tímto děkuji JUDr. Lence Westphalové, Ph.D. za vedení mé diplomové práce, odborné rady a vstřícný přístup.

Obsah

1. Úvod.....	5
2. Manželství a jeho zánik	7
1.1 Zánik manželství rozvodem.....	8
1.1.1 Sporný rozvod.....	8
1.1.2 Smluvený rozvod	11
1.1.3 Záповědi rozvodu	14
3. Úprava poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu	18
2.1 Svěření nezletilého dítěte do péče.....	19
2.1.1 Zájem dítěte	21
2.1.2 Kritéria pro svěření dítěte do péče	21
2.1.3 Náзор dítěte	23
2.1.4 Svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, úprava styku dítěte s nerezidenčním rodičem	24
2.1.5 Společná a střídavá péče.....	27
2.1.6 Svěření dítěte do péče třetí osoby.....	31
2.2 Výživa nezletilého dítěte.....	36
2.2.1 Dobré mravy.....	37
2.2.2 Rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem	39
2.2.3 Vyživovací povinnost v případě svěření dítěte do péče jednoho z rodičů	42
2.2.4 Vyživovací povinnost v případě společné a střídavé péče	42
2.2.5 Vyživovací povinnost v případě svěření dítěte do péče třetí osoby	43
4. Závěr	46
5. Seznam použitých zkratk.....	48
6. Seznam použité literatury	49
7. Shrnutí	54
8. Summary.....	55
9. Seznam klíčových slov	56
10. List of key words.....	57
11. Přílohy.....	58

1. Úvod

Problematika rozvodu, a to zejména rozvodu manželů vychovávajících nezletilé děti je v současnosti tématem mimořádně aktuálním. Moderní doba je vyobrazením rychlého životního tempa, pracovního nasazení, poskytuje jednotlivcům nespočet životních příležitostí a možností osobního rozvoje. Nepopírám a respektuji přínosy moderní doby, nicméně jsem toho názoru, že jedním z jejích nežádoucích produktů je mj. úpadek v oblasti chápání významu rodiny jakožto esenciální složky veškerých světových společenství, jakožto nejpřirozenějšího společenského celku. Jsem přesvědčena, že v dnešní době stoupá více než kdy předtím nutnost toho, aby zákonodárce zvolil takovou právní úpravu rozvodu a porozvodového uspořádání vztahů, která bude mít v praxi pro jednotlivé dotčené osoby, zejména pro nezletilé děti, co nejšetrnější dopady.

Hlavním důvodem, proč jsem pro práci zvolila uvedené téma, jsou mé vlastní životní zkušenosti. Oba moji rodiče jsou vícekrát rozvedení, přičemž v jejich celkově čtyřech rozvodech postupně figurovalo pět nezletilých dětí; jsem si tedy plně vědoma toho, jak těžké chvíle mohou v rozkládající se rodině její jednotliví členové zažívat. V podstatě od počátku svého studia na vysoké škole jsem toužila proniknout do této problematiky i po právní stránce, a proto když nastal čas pro volbu zaměření diplomové práce, byla jsem si poměrně jistá, jakým směrem bych se chtěla ubírat.

Co se cílů mé diplomové práce týče, kladu si za úkol především srozumitelně a komplexně postihnout aktuální právní úpravu institutu rozvodu a porozvodového uspořádání vztahů mezi rodiči a nezletilými dětmi, a to za účelem prověření, zda český právní řád poskytuje dostatek možností, které zajistí, že bude v praxi naplňován stěžejní požadavek s tímto tématem spojený, a to požadavek nalezení řešení, které bude primárně v zájmu nezletilého dítěte. Chtěla bych rovněž poukázat na určité problematické aspekty právní úpravy a poskytnout k nim vlastní pohled a argumentaci.

S ohledem na velké množství literatury, která je k danému tématu dostupná a z níž jsem v rámci nabývání vlastních poznatků vycházela, lze konstatovat, že se jedná o oblast skutečně hojně diskutovanou, která je předmětem zájmu celé řady autorů, ať už z oboru práva či z oborů jiných. Za stěžejní zdroje, které mě provázely v průběhu psaní celé práce a které mi dokázaly předmětnou problematiku velmi dobře přiblížit, považují obecně dílo paní profesorky Hrušákové a paní docentky Králíčkové, a to jak v rámci jejich spolupráce, tak v rámci samostatné autorské činnosti.

Práce se člení na dvě hlavní kapitoly, odpovídající dvěma stěžejním oblastem daného tématu, a to na kapitolu věnující se výhradně institutu rozvodu a dále na kapitolu zaměřenou na

úpravu poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu, kterou považuji za těžiště celé práce. Obě uvedené kapitoly se dále člení na podkapitoly.

Co se kapitoly první týče, od obecné problematiky zániku manželství postupně přecházím do sféry zániku manželství rozvodem, v jejímž rámci se věnuji rozboru základních principů a jednotlivých rozvodových variant. V kapitole druhé se poté zaměřuji na dvě stěžejní oblasti rozhodování o úpravě poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu, a to na oblast svěřeni dítěte do péče a na oblast výživného.

S ohledem na omezený prostor v rámci této práce se bohužel nezabývám všemi aspekty, které s problematikou souvisí, byť se bezpochyby jedná o otázky rovněž velmi významné a zajímavé. Některé instituty bylo nutné pojmout ve stručnější formě, na jiné nezbylo bohužel místo vůbec (zcela chybí např. pojednání o psychologických aspektech spojených s rozvodovou tematikou).

Pokud jde o metody, které jsem při psaní práce použila, tak zejména s ohledem na skutečnost, že od 1. 1. 2014 nabyla účinnosti nová právní úprava soukromého práva, se celou mou prací v hojné míře prolíná metoda historická, tzn. porovnání současné a předchozí právní úpravy. Mám za to, že lze tímto způsobem nejvhodněji upozornit na skutečně stěžejní body celé materie, které tvoří její principiální, neměnný základ a oproti nim naopak poukázat na ty aspekty právní úpravy, které vykazují znak proměnlivosti a závislosti na aktuální společenské situaci. S ohledem na častý výskyt málo určitých právních pojmů (hluboký a trvalý rozvrat, zájem dítěte apod.) a rovněž za účelem promítnutí jednotlivých teoretických konstrukcí do praktických situací jsem se snažila v průběhu celé práce vyhledávat a uvádět relevantní judikaturu.

2. Manželství a jeho zánik

NOZ vymezuje v ustanovení § 655 manželství jako „*trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon*“. Jedná se o specifický právní vztah výlučně jen mezi mužem a ženou, jehož obsahem je celá řada zákonem stanovených práv a povinností. Tato práva a povinnosti manželů jsou jak osobního, tak majetkového charakteru a jejich bližší vymezení obsahuje zákon zejména ve své části druhé, hlavě I., díle 4.

S ohledem na zaměření této práce se poměrně zajímavou jeví problematika *osobních* (užívá se též pojmu *základních*) *práv a povinností manželů*, kterými jsou např. povinnost žít spolu a být si věrni, vzájemně respektovat svou důstojnost, podporovat se apod. Tento okruh práv a povinností se na první pohled jeví spíše jako soubor morálních postulátů, jako vymezení toho, jak by vztah mezi manželi měl vypadat v ideálním případě. Je však třeba zdůraznit, že jde o závěr mylný. I tento soubor pravidel manželského soužití má významnou právní relevanci, a to mj. právě tehdy, pokud jde o problematiku zániku manželství rozvodem. Např. ustanovení §755 NOZ ve svém odstavci druhém stanoví, že při splnění dalších zákonných požadavků soud manželství nerozvede, „*byl-li by rozvod v rozporu...se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel*“. Zákon tak poskytuje zvýšenou ochranu tomu z manželů, který své povinnosti řádně plnil.¹

Co se týče problematiky zániku manželství obecně, stanoví NOZ ve svém ustanovení § 754, že manželství může zaniknout jen ze zákonem stanovených důvodů. NOZ přitom upravuje zejména dva základní důvody, resp. způsoby zániku manželství, a to smrt jednoho z manželů, resp. jeho prohlášení za mrtvého a rozvod.

Oproti předchozímu ZoR úprava v NOZ již nestanoví výslovně, že manželství zaniká smrtí jednoho z manželů, byť s tímto způsobem zániku manželství bezpochyby počítá, když obsahuje úpravu právních následků takového zániku. Danou změnu lze odůvodnit zejména tím, že smrt je přirozeným, neodvratným způsobem zániku manželství a výslovná úprava se tak jeví jako nadbytečná.²

Novinkou oproti předchozí právní úpravě, která se bezprostředně dotýká problematiky zániku manželství, je úprava změny pohlaví člověka obsažená v ustanovení §29 NOZ. Zákon stanoví, že „*změna pohlaví člověka nastává chirurgickým zákrokem při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů*“, přičemž „*změna pohlaví nemá vliv na osobní stav člověka, ani na jeho*

---

¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Manželství a paragrafy*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2000, s. 1 - 2.

² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Rodinné právo v novém občanském zákoníku* [online]. obcanskyzakonik.justice.cz, 2013 [cit. 5. 2. 2014]. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_rodinne_pravo.pdf>

osobní a majetkové poměry; manželství nebo registrované partnerství však zaniká“. Jedná se tedy o další, nově zakotvený způsob zániku manželství, který doplňuje výše uvedenou, tradiční dvojici.

1.1 Zánik manželství rozvodem

Rozvod je v současnosti základním způsobem ukončení manželství za života manželů. Naprostá většina civilizovaných zemí ve světě možnost rozvodu připouští, byť úprava institutu v jednotlivých právních řádech může vykazovat značné rozdíly. Pokud jde o evropské teritorium, můžeme již dnes hovořit o všeobecném zakotvení možnosti se rozvést, když i poslední země odmítající rozvod, silně katolicky zaměřená Malta, jej uzákonila v roce 2011 poté, co se pro jeho zavedení vyslovilo 53% tamního obyvatelstva v referendu.^{3 4}

Na základě analýzy právní úpravy rozvodu v právních řádech jednotlivých států lze dospět k závěru, že tato úprava zpravidla vychází z určitých základních principů, které se liší v závislosti na historické, společenské a kulturní tradici jednotlivých zemí.

Nejčastějším principem, na němž je mj. založena i úprava v České republice, je *princip rozvratu vztahů mezi manželi*. Aby mohlo být v zemi, která z tohoto principu vychází, manželství rozvedeno, je zapotřebí v soudním řízení o rozvodu manželství prokázat existenci tzv. kvalifikovaného rozvratu, popř. musí být alespoň naplněny zákonem stanovené podmínky, za nichž je možné existenci takového rozvratu presumovat.⁵

Ve světě je poté možné vysledovat v zásadě další dva stěžejní principy, a to *princip dohody* a *princip zapuzení*. S principem dohody se lze setkat ve státech, které vykazují liberálnější přístup k rozvodové problematice. K rozvodu manželství zde není zapotřebí prokazovat existenci manželského rozvratu, nýbrž postačí pouhá dohoda obou manželů, ať už k ní vedlo cokoli. Pokud jde o princip zapuzení, jedná se o princip našim končinám velmi vzdálený, specifický pro země, v nichž se žena nachází v podřízeném postavení.⁶

1.1.1 Sporný rozvod

Základní úpravu rozvodu manželství nalezneme v ustanovení § 755 odstavci prvním NOZ, kde se stanoví, že „*manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení*“. Zákon dále říká, že soud „*zjišťuje existenci rozvratu manželství, a přitom zjišťuje jeho příčiny, pokud dále není stanoveno jinak*“.⁷ O základní úpravu se

³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006, s. 116.

⁴ *MPs in Catholic Malta pass historic law on divorce* [online]. bbc.co.uk, 25. 7. 2011 [cit. 6. února 2014]. Dostupné na <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-14285882>>.

⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer Press, 2003, s. 19.

⁶ Tamtéž, s. 20.

⁷ §756 NOZ

jedná z toho důvodu, že nastupuje pokaždé, když nejsou naplněny zvláštní zákonem stanovené požadavky pro uplatnění úpravy jiné.

Základním předpokladem pro to, aby mohlo být manželství rozvedeno, je prokázání existence tzv. *kvalifikovaného rozvratu* manželského soužití, tj. rozvratu, který je natolik hluboký, trvalý a nenapravitelný, že při jeho existenci nelze očekávat, že bude manželské soužití obnoveno.⁸

Problematickou kvalifikovaného rozvratu se zabýval mj. již Nejvyšší soud ČSSR, který ještě za účinnosti ZoR v jeho původní podobě (tj. ve znění účinném do 1. 8. 1998) rozebíral, jakým způsobem je nutno vykládat ustanovení §24 věty první, které stanovilo, že „*soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jsou-li vztahy mezi manžely tak vážně rozvráceny, že manželství nemůže plnit svůj společenský účel*“. Uvedené ustanovení nahradilo předchozí úpravu obsaženou v ust. §30 odstavci prvním zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, z níž vyplývalo, že soud zruší manželství rozvodem k žádosti manžela pouze tehdy, jestliže z důležitých důvodů nastal mezi manželi hluboký a trvalý rozvrat.

Ve svém usnesení ze dne 30. 5. 1966, sp. zn. Pls 4/66⁹ Nejvyšší soud vyslovil, že „*V zákoně o rodině není objektivní důvod k rozvodu manželství formulován jako „hluboký a trvalý rozvrat manželství z důležitých důvodů“, nýbrž jako „takový vážný rozvrat vztahů mezi manžely, že manželství nemůže plnit svůj společenský účel“...nové slovní vyjádření objektivního důvodu k rozvodu manželství, patrné ze srovnání ustanovení první věty §24 zák. o rod. s ustanovením §30 odst. 1 zák. č. 265/1949 Sb., je vlastně spíše formulační změnou, nikoli změnou věcné povahy; proto zásady výkladu pojmu „hlubokého a trvalého rozvratu manželství z důležitých důvodů“ v ustanovení §30 odst. 1 zák. č. 265/1949 Sb., platí též pro výklad pojmu „takového vážného rozvratu vztahů mezi manžely, že manželství nemůže plnit svůj společenský účel“, v ustanovení první věty §24 zák. o rod... Intenzita (hloubka) rozvratu vztahů mezi manžely je odvislá od toho, do jaké míry se neshody manželů týkají podstatných stránek manželského soužití; jinými slovy od toho, jakým způsobem a v jakém rozsahu manželé porušují ve vzájemném chování pravidla, jež vyplývají z čl. I a VI základních zásad a z ustanovení § 18 - § 21 zák. o rod. Trvalost rozvratu vztahů mezi manžely nezáleží jen na tom, jak dlouhá doba uplyne od vzniku rozvratu do podání návrhu na rozvod manželství..., nýbrž i na povaze příčin rozvratu vztahů mezi manžely a míře jejich následků. Závěr o vážnosti rozvratu vztahů mezi manžely ve smyslu ustanovení první věty § 24 zák. o rod. je tedy odůvodněn tehdy, jestliže se rozvrat vztahů mezi manžely jeví jako neodčinitelný, nenapravitelný stav vzhledem k výsledku dialektického zhodnocení intenzity (hloubky) a trvalosti rozvratu.“*

Nejvyšší soud zde deklaroval určitá základní kritéria pro posouzení hloubky a trvalosti rozvratu vztahů mezi manželi. *Intenzita* rozvratu do značné míry souvisí s tím, v jakém rozsahu se

⁸ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 120.

⁹ Publikováno ve Sbírce rozhodnutí a sdělení soudů ČSSR pod číslem IV/1966, s. 371 - 373.

problémy manželů týkají *podstatných stránek manželského soužití*. Za ty je přitom třeba považovat zejména ty aspekty vztahu mezi manžely, které jsou odvislé od toho, jak manželé plní, resp. neplní zákonem uložené povinnosti. Soud tak v podstatě vytvořil konstrukci, že pokud budou manželé řádně plnit své zákonné povinnosti, tzn. budou spolu žít, budou si věrni, budou se podporovat, respektovat vzájemně svou důstojnost apod., neměl by rozvrat dosáhnout takového stupně intenzity, aby již nebylo možné dosáhnout znovuoobnovení manželského soužití. Co se *trvalosti* rozvratu týče, lze říci, že primárním hlediskem pro její posouzení je zejména doba, která uplynula od vzniku rozvratu do podání návrhu na rozvod, jelikož čím déle rozpory mezi manželi trvají, tím spíše bude těžší manželské soužití obnovit. Je však třeba mít na paměti, že časové hledisko není jediné určující. Vždy bude nutno brát v potaz i další okolnosti, zejména povahu příčin rozvratu a jejich intenzitu. Pokud se např. jeden z manželů dopustí závažného trestného činu, lze si představit, že taková skutečnost bude mít prakticky ihned za následek trvalý rozvrat manželského soužití.

Tak jako každý jev v našem světě, i kvalifikovaný rozvrat manželství musí vždy nastat z nějaké příčiny. Aby bylo možné závěr o takovém rozvratu učinit, je nutno tyto příčiny poznat a řádně zhodnotit, zda jsou v daném případě skutečně způsobilé manželské soužití narušit natolik hluboce a trvale, že již nelze očekávat jeho obnovení. Velmi logickým se proto jeví, že NOZ výslovně stanoví povinnost soudu zjišťovat nejen existenci kvalifikovaného rozvratu, ale také jeho příčiny. Lze přitom říci, že pouhý výčet příčin rozvratu není dostačující. Soud by měl v odůvodnění vždy uvést především to, *z jakého důvodu* považuje, resp. nepovažuje určitou objektivní skutečnost za relevantní příčinu. Pokud by ve svém rozhodnutí například uvedl, že „obnovení manželského soužití nelze očekávat z důvodu nevěry“, nebudeme moci jeho povinnost (zjistit existenci rozvratu a jeho příčin) považovat za splněnou, jelikož z takového rozhodnutí je možné dovodit pouze to, že manželství bylo stíženo nevěrou, nikoli však, jakým způsobem tato zasáhla vztahy mezi manželi.¹⁰ Do manželství vstupují lidé nejrůznějších povah, vyznávající nejrůznější hodnoty; pro někoho představuje nevěra nepřekonatelnou překážku, jiní zastávají liberálnější přístup. Není proto možné *a priori* stanovit, že nevěra má vždy automaticky za následek kvalifikovaný rozvrat manželského soužití, vždy bude zapotřebí osvětlit i další doprovodné skutečnosti.

Otázkou samozřejmě zůstává, do jaké míry je vůbec možné skutečné příčiny rozvratu manželství zjistit.¹¹ Soud bude v této souvislosti vycházet z tvrzení manželů, z jejich chování (podání návrhu na zahájení řízení, odstěhování se ze společného obydlí atd.), popř. z jiných

---

¹⁰ PULKRÁBEK, Zdeněk. Příkazuje § 24 odst. 1 ZOR soudu, aby zjistil příčiny rozvratu manželství? *Právní rozhledy*, 2011, č. 2, s. 39 - 48.

¹¹ HRUŠÁKOVÁ: *Rozvod a paragrafy*..., s. 16.

objektivně existujících okolností. Může se však např. stát, že manželé nebudou ochotní soudu sdělit, proč se chtějí rozvést, budou věci prezentovat jinak, než jak se ve skutečnosti mají, neuvedou všechny rozhodné okolnosti apod. To vše může mít za následek, že soud bude vycházet z nesprávných skutkových zjištění a učiní si o situaci zkreslený obraz. Rozvod je citlivá záležitost a osoby, jichž se řízení dotýká, se nezdírá, kdy dostávají do nepříjemných situací, musí čelit obviněním druhého manžela, sporům o majetek apod.; to jsou vše faktory způsobilé do značné míry ovlivnit lidské chování, včetně vůle člověka sdělit soudu objektivně, úplně a pravdivě relevantní informace.

Pokud jde o konkrétní příčiny rozvratu manželství, které se nejčastěji objevují v rozhodovací praxi českých soudů, jako informační zdroj mohou posloužit demografické ročenky vydávané Českým statistickým úřadem pro jednotlivé roky. Tyto ročenky obsahují mj. údaje o soudem zjištěných příčinách rozvratu manželství, přičemž je rozlišováno mezi příčinami zjištěnými na straně muže a příčinami zjištěnými na straně ženy. Z celkem deseti kategorií příčin rozvratu manželství dlouhodobě zaujímá první místo *rozdílnost povah, názorů a zájmů*, a to jak na straně mužů, tak na straně žen.¹² Na druhém místě statistiky uvádí položku *ostatní příčiny*, a to opět na obou stranách. Pokud jde o konkrétněji formulované příčiny, na straně mužů se na dalších místech dlouhodobě umisťuje zejména *nevěra, alkoholismus, soud nezjistil příčinu, nezáměrem o rodinu, zlé nakládání*. Na straně žen se poté nejčastěji uvádí *nevěra, soud nezjistil příčinu, nezáměrem o rodinu, alkoholismus*. Mezi méně frekventované příčiny lze zařadit *neuvážený sňatek, zdravotní důvody, sexuální neshody*, z příčin zjištěných na straně žen *zlé nakládání*.¹³

1.1.2 Smluvený rozvod

Druhou variantu rozvodu, tzv. smluvený rozvod, nalezneme upravenou v ustanovení §757 NOZ. Smluvený bývá nazýván proto, že jde o typ rozvodu, který je primárně založen na dohodě manželů. Nelze se však nechat zmást, i v tomto případě právní úprava vychází z principu

---

¹² V literatuře byl vysloven názor, že se jedná o příčinu „téměř nic neříkající“, jelikož povahy lidí jsou rozdílné vždy a pokud by se mělo jednat o příčinu rozvratu, byl by odůvodnitelný rozvod každého manželství (HRUŠÁKOVÁ: *Rozvod a paragrafy...*, s. 15.). Takto pojmávaný výklad považuji za až příliš doslovný. Je jasné, že každý člověk je samostatná individualita, projevuje se typickými povahovými rysy, pohledem na svět a návyky. Stejně tak je nepochybné, že byt' má osobnost každého člověka svůj neměnný základ, do jisté míry je v průběhu času formována vnějšími vlivy (chováním lidí v nejbližším okolí, pracovním prostředím, ambicemi apod.). V praxi si lze představit situace, kdy manželé vstupují do manželství v přesvědčení, že spolu s partnerem zastávají stejné hodnoty a názory, očekávají od života to samé a vhodně se doplňují. Nikdo však není schopný stoprocentně předvídat, zda se budou vnitřní světy partnerů v průběhu času i nadále sbližovat nebo naopak oddalovat. Ve druhém případě bude bohužel rozvod často jediným řešením. Právě v těchto situacích bude dle mého názoru vhodné uvádět jako příčinu manželského rozvratu *rozdílnost povah, názorů a zájmů*, kterou je nutno vykládat tak, že povahy a názory partnerů již nadále nejsou ve vzájemném souladu. Otázkou zůstává, zda je uplatnění této příčiny ve zmíněném smyslu v praxi uskutečnitelné a zda nebude její uvedení často pouze nejsnadnějším řešením, jak se vypořádat s prokazováním existence kvalifikovaného rozvratu.

¹³ ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, Odbor statistiky vývoje obyvatelstva. *Demografická ročenka České republiky*. Praha: 2006- .

rozvratu vztahů mezi manželi, a nikoli z principu dohody, známého ze zahraničních právních úprav. Rozdíl oproti základní úpravě rozvodu spočívá v tom, že návrhovač není povinen rozvrat soudu prokazovat a soud nezjišťuje jeho příčiny.¹⁴

Úprava tohoto typu rozvodu byla na území České republiky prvně zavedena až zákonem č. 91/1998 Sb. Jejím účelem je zejména umožnit manželům rozejít se důstojně, aniž by bylo nutné absolvovat nepříjemnosti, které jsou mnohdy spojené s prokazováním kvalifikovaného rozvratu manželského soužití. Nespornou výhodou smluveného rozvodu je, že manželé mají šanci dosáhnout k okamžiku rozhodování o rozvodu komplexního vyřešení všech právních následků spojených s rozvodem.¹⁵

Byť se jedná o rozvodovou variantu, která je pro všechny zúčastněné nejjednodušší, zákon vyžaduje splnění poměrně přísných podmínek.

První podmínkou je, že manželství musí trvat ke dni zahájení řízení minimálně jeden rok a manželé spolu nesmí alespoň šest měsíců žít. Jedná se o požadavky, které mají zabránit lehkovážnému, zbrklému přístupu k manželství a rozvodu.¹⁶ Jelikož soud v řízení neprokazuje existenci kvalifikovaného rozvratu, snaží se zákon alespoň tímto způsobem zajistit, aby se manželé neunáhli a nežádali rozvod v momentě, kdy je reálná šance, že rozvrat manželského soužití ještě nedosáhl takového stupně intenzity a trvalosti, že již není možná obnova.

Pokud jde o podmínku absence společného žití, je třeba podotknout, že nezáleží na tom, zda mají manželé oddělené bydliště. Závěr o tom, zda spolu manželé žijí či nikoli, je nutno činit zejména s ohledem na stav jejich osobních poměrů. Pokud spolu pravidelně komunikují, udržují intimní styky, nakládají společně s finančními prostředky apod., nepochybně spolu žijí, byť například nemají peníze na společné bydlení. Naopak manželé, kteří společně sdílejí jeden byt, spolu nežijí, pokud jejich vzájemné vztahy natolik ochladly, že již nelze hovořit o existenci osobního společenství.¹⁷ Toto pojetí společného žití manželů bylo za účinnosti ZoR dovozováno výkladem, výslovná zákonná úprava chyběla. Změnu v tomto směru přinesl NOZ, konkrétně jeho ustanovení §758, které stanoví následující: „*Manželé spolu nežijí, netvoří-li manželské či rodinné společenství, bez ohledu na to, zda mají, popřípadě vedou rodinnou domácnost, s tím, že alespoň jeden z manželů manželské společenství zjevně obnovit nechce.*“. Výše uvedený teoretický model byl tak v podstatě přenesen do zákonné podoby.

---

¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Tzv. nesporný (smluvený) rozvod a mediace. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 5, s. 29 - 35.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy související*. 6. vydání. Praha: Linde, 2004, s. 45.

¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 69 - 70.

Další nezbytnou podmínkou je, že se druhý manžel k návrhu na rozvod manželství připojí. Je přitom zcela bez relevance, zda je prohlášení druhého manžela o tom, že se k návrhu připojuje, již součástí samotného návrhu nebo zda je učiněno až dodatečně. Není tudíž vyloučeno, aby rozvod, který je od počátku veden jako sporný, se v průběhu řízení změnil v rozvod smluvený.¹⁸ Přípustný je samozřejmě i opačný případ, kdy se rozvod původně smluvený přemění na variantu spornou. Tuto situaci si lze představit například tehdy, když oba manželé na počátku řízení vycházejí z určitého skutkového stavu, který se v průběhu řízení ukáže jako mylný, což některého z nich přiměje změnit názor na dohodnuté porozvodové uspořádání vztahů.

Nezbytnou podmínkou realizace nesporného rozvodu je dohoda manželů o úpravě poměrů jejich nezletilého dítěte, které ještě nenabylo plné svéprávnosti, pro dobu po rozvodu a následné schválení této dohody soudem péče o nezletilé. Je třeba zdůraznit, že manželé se skutečně musí dohodnout; smluvený rozvod nepřichází v úvahu tam, kde je soud nucen v dané věci sám rozhodnout, jelikož rodiče nebyli dohody schopni.¹⁹

Vedle dohody týkající se nezletilých dětí jsou dále manželé povinni vyřešit smluvní cestou i své majetkové poměry a bydlení (obligatorně), popřípadě též výživné pro dobu po rozvodu (fakultativně). Ustanovení § 757 odstavce druhého NOZ přitom žádá, aby tyto dohody byly uzavřeny písemně, s úředně ověřenými podpisy. Smlouvy nepodléhají schválení soudu, manželé jsou pouze povinni je soudu předložit a prokázat tak, že se skutečně dohodli.^{20 21}

Úpravou majetkových poměrů zákon rozumí zejména dohodu o vypořádání společného jmění manželů. Vedle této dohody však mohou být do smlouvy upravující majetkové poměry manželů zahrnuta i ujednání týkající se jiných majetkových vztahů, což se často může jevit jako praktické (např. vypořádání podílového spoluvlastnictví, které vzniklo ještě před manželstvím).²²

Pokud jde o smlouvu upravující bydlení manželů po rozvodu, tato by měla obsahovat především dohodu o tom, kdo bude povinen se ze společného obydlí vystěhovat, zda bude druhý manžel povinen tuto ztrátu práva bydlení nějakým způsobem kompenzovat apod.²³

Za splnění všech výše uvedených podmínek „*soud manželství rozvede, aniž zjišťuje příčiny rozvratu manželství, dojde-li k závěru, že shodné tvrzení manželů, pokud se jedná o rozvrat manželství a o záměr*

---

¹⁸ Tamtéž, s. 79 - 80.

¹⁹ Tamtéž, s. 84.

²⁰ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 124 - 125.

²¹ Otázkou je, do jaké míry je povinen předložené smlouvy přezkoumávat, když tyto nepodléhají soudnímu schválení. V odborné literatuře byl vysloven názor, že: 1) soud by měl vždy zkoumat platnost předložených smluv, a pro případ, že je shledá neplatnými, manželství nerozvést; 2) pokud jde o samotný obsah těchto smluv, ze zákona žádným způsobem nevyplývá, že by se jím soud měl zabývat (HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 83).

²² HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 80.

²³ Pro případ, že se manželé o budoucích poměrech ke společnému bydlení nedohodnou, stanoví NOZ subsidiárně použitelná pravidla v ust. §768 a násl.

dosáhnout rozvodu, je pravdivé.²⁴ V této formulaci lze spatřovat změnu oproti předchozí právní úpravě. Ust. §24a ZoR upravovalo nevyratitelnou domněnku rozvratu manželství pro případ, že byly objektivně naplněny v něm upravené požadavky. Nově soud při splnění stanovených podmínek sice také presumuje existenci rozvratu a nezjišťuje jeho příčiny, avšak pouze tehdy, pokud i sám subjektivně dojde k závěru, že mu manželé nepodávají lživé informace, tzn. k závěru, že chtějí manželství z důvodu hlubokého, trvalého a nenapravitelného rozvratu manželského soužití skutečně ukončit.

1.1.3 Zápovědi rozvodu

V některých případech nemůže k rozvodu manželství dojít, přestože návrhovateli soudu prokáže, že manželské soužití je hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno. Zákon se tak snaží chránit určité osoby, kterým by mohla být rozvodem způsobena nepřiměřená újma. Tuto ochrannou úpravu nalezneme v ust. §755 odstavce druhého NOZ, a to v podobě dvou tzv. tvrdostních klauzulí.

Formulace první tvrdostní klauzule, upravené v písmenu a) uvedeného ustanovení, je z části převzata z předchozího ZoR, z části nově doplněna. Stejně jako v ZoR se stanoví, že k rozvodu nemůže dojít, pokud by to bylo v rozporu „*se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabýlo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody*“. Zákonodárce zde zcela jasně vyjadřuje prioritu zájmu nezletilého dítěte nad právním vztahem manželství.²⁵ Novinkou je poté druhá část ustanovení, která říká, že „*zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem u opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu*“. Do rozvodového řízení se tak nově promítá možnost, aby se rozvodový soudce dotázal opatrovníka ustanoveného v řízení před soudem péče o nezletilé, tj. zpravidla orgánu sociálně-právní ochrany dětí, zda má být s ohledem na zájem dítěte manželství rozvedeno či nikoli. To lze považovat za vhodné posílení ochrany zájmů nezletilých dětí.

Zmíněná tvrdostní klauzule prošla v minulosti určitým vývojem. Ust. §30 odstavce třetího zákona č. 265/1949 Sb., o právu rodinném říkalo, že „*mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, bylo-li by to v rozporu se zájmem těchto dětí*“. Tato úprava v podstatě odpovídala dnešnímu standardu, dokonce se jeví jako přísnější, když na rozdíl od stávající úpravy zákon vyžadoval existenci zájmu nezletilých dětí, nikoli zájmu, který je dán zvláštními důvody. Následný ZoR však provedl změnu, když nově uváděl, že „*při rozhodování o rozvodu musí soud přiblídnout zejména k zájmům nezletilých dětí*“. Judikatura vykládala toto ustanovení tak, že pokud by ve

---

²⁴ §757 odst. 1 NOZ

²⁵ KRÁLÍK, Michal. Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními zákona o rodině z pohledu soudní praxe. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 352 - 359.

vztazích mezi rodiči byl prokázán kvalifikovaný rozvrat, avšak ten se nedotýkal zájmů nezletilých dětí, návrh na rozvod by měl být zamítnut. Tato úprava se nicméně časem ukázala jako nedostatečná. Soud byl povinen pouze přihlídnout k zájmům nezletilého dítěte, což mohlo v praxi vést k oslabení jeho ochrany a tím pádem i k popírání účelu daného ustanovení. Z tohoto důvodu zákonodárce přikročil k další legislativní změně a k 1. 8. 1998 zavedl do ZoR v podstatě dnešní právní úpravu, opět zvyšující ochranu nezletilců.²⁶ Lze ocenit, že normotvůrce v průběhu času sledoval projevy takto významné právní normy v praxi a při zjištění nedostatků nezůstal pasivní, nýbrž provedl odpovídající změnu.

Není pochyb o tom, že při existenci kvalifikovaného rozvratu nelze manžele nutit, aby vzájemně plnili své povinnosti osobního charakteru; uvedenou tvrdostní klauzuli lze chápat především jako „pojistku“ ekonomické povahy. Zákonodárce se jejím prostřednictvím snaží zabezpečit, aby se při současné existenci určitých mimořádných okolností nedostal jeden z manželů v důsledku rozvodu do tíživé finanční situace, což mu znemožní řádnou péči o dítě. Dokud budou manželé v manželství setrvávat, bude se uplatňovat zásada stejné životní úrovně manželů a dítě tak bude před takovou extrémně nepříznivou situací chráněno.²⁷

Aby se mohla uplatnit první tvrdostní klauzule, právní úprava požaduje kvalifikovanost zájmu nezletilého dítěte, konkrétně aby byl tento zájem dán zvláštními důvody. Co se těmito zvláštními důvody rozumí, nelze ze zákona vyčíst, proto pokud půjde o interpretaci pojmu, významnou roli bude sehrávat soudní judikatura. Obecně lze říci, že se bude patrně jednat zejména o případy, kdy je dítě určitým způsobem postižené.²⁸

Pokud jde o druhou tvrdostní klauzuli, zakotvenou v ust. §755, odstavci druhém písm. b), vychází stávající právní úprava beze změn z předchozího ZoR. Byť je manželství hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno, nemůže být rozvedeno, pokud by rozvod byl v rozporu „se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu již nežijí alespoň po dobu tří let“.

I tato druhá tvrdostní klauzule klade poměrně vysoké nároky na interpretační schopnosti obecných soudů. Požadavky, které musí být splněny, aby se klauzule mohla uplatnit, jsou v zákoně vyjádřeny poměrně málo určitými pojmy (převážné nepodílení se na rozvratu, zvlášť závažná újma, mimořádné okolnosti svědčící ve prospěch zachování manželství) a jejich význam bude v praxi nezbytné vyložit.

---

²⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 71.

²⁷ Tamtéž.

²⁸ KRÁLÍK: Zamýšlení nad některými novelizovanými ustanoveními zákona o rodině z pohledu soudní praxe. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 352 - 359.

Prvním předpokladem pro uplatnění klauzule je, že druhý manžel se na rozvratu manželství porušením manželských povinností převážně nepodílel. Nutno podotknout, že právní úprava v žádném případě nezavádí do českého právního řádu princip viny na rozvratu. Soud musí prokázat, že druhý manžel rozvrat převážně *nezapříčinil porušováním manželských povinností*, nikoli že jej převážně *nezavinil*. Stejně tak je třeba odmítnout závěr, že pokud soud dospěje k závěru, že druhý manžel rozvrat nezapříčinil, tak že manželství automaticky rozvrátil navrhovatel - příčina rozvratu může být i zcela objektivního charakteru, nezávislá na jednání manželů (např. neplodnost).²⁹ Obecně lze tedy shrnout, že první předpoklad bude splněn v těchto případech: 1) rozvrat manželství převážně zapříčinil porušováním manželských povinností navrhovatel, 2) rozvrat má objektivní příčinu nemající původ v jednání manželů (např. nemoc), 3) rozvrat má subjektivní příčinu na straně některého z manželů, avšak ta nespočívá v porušování manželských povinností.

Další nezbytnou podmínkou je, že druhému manželovi by byla rozvodem způsobena zvláště závažná újma. Pokud jde o výklad tohoto pojmu, je možno konstatovat, že se bude jednat zejména o újmu v osobní, nikoli majetkové sféře, jelikož ztráta poloviny majetku je důsledkem v zásadě každého rozvodu. Jako příklad bývá uváděna např. situace, kdy manželství trvá dlouhá léta, jeden z manželů je odkázán na pomoc třetí osoby a v důsledku rozvodu by ji ztratil.³⁰

Posledním zákonným požadavkem je, že ve prospěch zachování manželství svědčí mimořádné okolnosti. Těmito mimořádnými okolnostmi mohou být zejména věk, zdravotní stav, délka trvání manželství apod. Obecně řečeno by k rozvodu nemělo dojít, pokud by pro jednoho z manželů znamenal objektivně citelnou nespravedlnost, pokud by byl zásadně v rozporu s mravním postojem společnosti.³¹ Konkrétním příkladem by mohla být např. situace, kdy manžel podá návrh na rozvod poté, co je jeho manželce diagnostikována závažná nemoc.³²

Přestože budou všechny uvedené podmínky naplněny, soud manželství rozvede, pokud spolu manželé po dobu alespoň tří let nežijí.

Pokud jde o příklady uplatnění tvrdostních klauzulí v praxi, je možné odkázat na některá z rozhodnutí obecných soudů.

Například Krajský soud v Českých Budějovicích ve svém rozsudku ze dne 4. 2. 2010, č. j. 8 Co 3324/2009-99 rozhodl o odvolání proti rozsudku Okresního soudu v Českých Budějovicích ze dne 5. 10. 2009, č. j. 34 C 175/2008-77 tak, že napadený rozsudek změnil a žalobu o rozvod manželství zamítl. Okresní soud vyhověl žalobě o rozvod manželství s odkazem na skutečnost, že

---

²⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 87.

³⁰ HRUŠÁKOVÁ: *Rozvod a paragrafy...*, s. 39.

³¹ HOLUB, NOVÁ: *Zákon o rodině. Komentář...*, s. 47.

³² HRUŠÁKOVÁ: *Rozvod a paragrafy...*, s. 39.

manželství je hluboce a trvale rozvráceno, jelikož žalobce trvale opustil společnou domácnost, našel si novou partnerku a neměl žádný zájem vracet se ke své manželce a invalidnímu dítěti. Žalovaná se rozvádět nechtěla, zdůrazňovala zejména skutečnost, že bude rozvodem manželství vystavena finanční nejistotě, jelikož není schopna sama hradit hypotéku. Odvolací soud konstatoval, že pro vyhovění návrhu na rozvod manželství je nezbytné splnění dvou podmínek: 1) hluboký a trvalý rozvrat manželství, 2) rozvod nesmí být v rozporu se zájmem nezletilého dítěte, daným zvláštními důvody. První podmínka v tomto případě splněna byla, druhá nikoli. Okresní soud nevzal v úvahu jak zdravotní postižení nezletilého syna, tak skutečnost, že rozvodem manželství ztratí žalovaná i jejich syn současnou možnost bydlení, což je problém, když vlastní bydlení za své finanční situace získat nemohou. Uvedené rozhodnutí lze dle mého názoru považovat za správné. Soud vhodně zhodnotil smysl a účel ust. §24 odst. druhého ZoR (§755 odst. druhý písm. a) NOZ), kterým je primárně ochrana nezletilých dětí po ekonomické stránce. Skutkový stav daného případu jasně předestřel, že rozvod by s sebou s vysokou mírou pravděpodobnosti přinesl výrazné zhoršení finanční situace matky a v důsledku toho i strádání na straně invalidního nezletilého syna. Užití tvrdostní klauzule lze tak v tomto případě hodnotit jako žádoucí.

Krajský soud v Plzni zase svým rozsudkem ze dne 24. 3. 2011, č. j. 14 Co 100/2011-70 potvrdil rozhodnutí Okresního soudu v Chebu ze dne 19. 11. 2010, č. j. 11 C 76/2010-44, jímž byla zamítnuta žaloba o rozvod manželství. Krajský soud se ztotožnil s veškerými konstatováními soudu první instance, mj. i se závěrem, že za situace, kdy manželé 14 let udržovali plně funkční manželství, existenci manželství ohrozil výhradně navrhovatel, manželce by rozvodem vznikla ekonomická újma v souvislosti s náklady na bydlení ve společně pořízeném domě, jakož i značná citová újma, jsou naplněny předpoklady ustanovení §24b ZoR (dnes §575 odstavce druhého, písm. b) NOZ), a manželství proto nelze rozvést. Vůči tomuto rozhodnutí již mám své výhrady. Jak bylo vyloženo výše, důvodem pro uplatnění tvrdostní klauzule chránící manžela, který se na rozvratu manželství porušováním manželských povinností převážně nepodílel, by měly zpravidla být okolnosti mající spíše osobní, nikoli majetkový charakter. To je dovozováno zejm. s ohledem na skutečnost, že v zásadě každý rozvod s sebou přináší zásahy do majetkové sféry manželů. V daném případě však soud své rozhodnutí opřel zejména o důvody ekonomické povahy, což s ohledem na shora uvedené nepovažuji za příliš šťastné. Druhým argumentem, jímž soud své rozhodnutí odůvodnil, bylo, že na straně manželky hrozil v důsledku rozvodu vznik citové újmy. To dle mého názoru rovněž není možné považovat dostatečně relevantní okolnost, když i citovou újmu lze považovat za vcelku pravidelný, očekávaný důsledek většiny rozvodů.

3. Úprava poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu

Každý rozvod manželství je sám o sobě záležitostí velmi nepříjemnou, pokud v něm však navíc figurují nezletilé děti, je situace ještě mnohonásobně závažnější. Rozvod v takovém případě již neovlivňuje pouze životy dvou dospělých lidí, ale je zejména způsobilý negativně zasáhnout psychiku jejich společných dětí, to, jak tyto děti vnímají okolní svět a jaké mají vztahy ke svým rodičům.

S každým rozvodem manželství, z něhož vzešly nezletilé děti, je obligatorně spojeno rozhodování o úpravě poměrů těchto dětí pro dobu po rozvodu. Z hlediska ochrany nezletilců přinesla v tomto směru výrazný posun k lepšímu novela provedená zákonem č. 91/1998 Sb. Do 31. 7. 1998 rozhodoval o úpravě poměrů nezletilého dítěte pro dobu před rozvodem soud péče o nezletilé, pro dobu po rozvodu poté soud rozhodující v rozvodovém řízení. Rozsudek o rozvodu manželství tedy obsahoval i výrok o svěřeni dítěte do péče a výrok o výživném. Šlo přitom o výroky závislé, a proto pokud bylo podáno odvolání pouze co do některého z nich, nastala často situace, že manželství sice bylo pravomocně rozvedeno, avšak následovaly sáhodlouhé spory týkající se dětí, což neprospívalo nikomu ze zúčastněných, zejména však samotným dětem.³³ Od 1. 8. 1998 až dodnes (úprava v NOZ byla převzata ze ZoR) již platí systém jiný. V první řadě o úpravě poměrů k nezletilým dětem rozhoduje za každé situace pouze soud péče o nezletilé, čímž je zabezpečena kontinuita rozhodování o nezletilci. Z hlediska ochrany dětí je pak významné pravidlo zakotvené v ust. §755 odstavce třetího NOZ, které stanoví: „*Mají-li manželé nezletilé dítě, které není plně svéprávné, soud manželství nerozvede, dokud nerozhodne o poměrech dítěte v době po rozvodu manželů.*“ Zákodárce tak zcela zřetelně stanovil požadavek, aby fáze, která se dotýká nezletilých dětí nejcitelněji, proběhla jako první a děti dále v souvislosti s rozvodem pokud možno již netrpěly.

V následujících řádcích se pokusím nastínit několik úvah týkajících se současné právní úpravy rozhodování o porozvodovém uspořádání poměrů nezletilých dětí.

Předchozí ZoR ve svém ust. §26 odstavci prvním stanovil, že „*před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte, upraví soud jejich práva a povinnosti k dítěti pro dobu po rozvodu, zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak má každý z rodičů přispívat na jeho výživu*“. Z takto formulované zákonné dikce bylo možné poměrně jednoznačně určit, že předmětem rozhodování soudu byla vždy jak úprava péče, tak výživy dítěte pro dobu po rozvodu. Pokud bychom se pokusili nalézt obdobnou úpravu v NOZ, hledali bychom marně. V ustanoveních §906 a násl. je řešeno pouze rozhodování o tom, komu bude dítě svěřeno do péče, povinnost soudu rozhodnout o výživném zde výslovně upravena není a její zakotvení nenalezneme ani na jiném

---

³³ HRUŠÁKOVÁ: *Rozvod a paragrafy...*, s. 45 - 46.

místě zákona. Vyvěrá tedy otázka, zda NOZ vůbec předepisuje, aby soud obligatorně rozhodoval o tom, jak je který z rodičů povinen přispívat na výživu dítěte v době po rozvodu. Pokud bychom dospěli k záporné odpovědi, šlo by o výrazný krok zpět - otázka výživy dítěte pro dobu po rozvodu by se stala čistě soukromou záležitostí rodičů, což by nově znamenalo nemalý zásah do zájmů dítěte. To jistě nebylo úmyslem zákonodárce. Uvedený problém bude zřejmě nutno překlenout výkladem. Ust. §755 odstavce třetího NOZ stanoví, že nezbytnou podmínkou rozvodu manželství je předchozí rozhodnutí soudu o poměrech dítěte pro dobu po rozvodu. A právě pojem *poměry* má stěžejní význam. Jeho obsahová náplň není zákonem vymezena, nicméně v právní teorii i praxi je obecně uznáván fakt, že rozhodování o poměrech dítěte zahrnuje nejen rozhodování o svěřeni dítěte do péče, ale i o výživném. Je tedy možné tvrdit, že manželství bude moci být rozvedeno až poté, co bude vydáno rozhodnutí zahrnující obě tyto položky. Určité řešení nastíněného problému, o němž se bude moci praxe opřít, tedy z právní úpravy vyplývá. Otázkou však zůstává, zda by nebylo *de lege ferenda* vhodnější provést dílčí novelizaci a zakotvit výslovnou úpravu, která neposkytne žádný prostor pro pochybnosti.

2.1 Svěření nezletilého dítěte do péče

Jak již bylo naznačeno výše, rozhodnutí soudu péče o nezletilé, upravující poměry nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu, bude vždy nutně obsahovat výrok o tom, komu bude v budoucnu dítě svěřeno do péče. Tato fáze bývá pro rodiče i dítě často zásadní a bolestivou, jelikož právě zde může být významným způsobem ovlivněno, jakým způsobem se budou nadále fakticky rozvíjet jejich vzájemné vztahy. To je také důvod, proč se v tomto řízení nejčastěji projevují negativní emoce, snaha rodičů pošpinit toho druhého a tendence dítě druhému rodiči odcizit.³⁴

Úprava rozhodování o svěřeni dítěte do péče pro dobu po rozvodu je zakotvena v ust. §906 a násl. NOZ.

V prvé řadě je vhodné podotknout, že NOZ volí oproti předchozí právní úpravě odlišnou terminologii. ZoR upravoval problematiku svěřeni dítěte do péče ve svém ust. §26, kde stanovil, že „*před rozhodnutím, kterým se rozvádí manželství rodičů nezletilého dítěte...soud...zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy...*“. NOZ nadále již nehovoří o *svěřeni dítěte do výchovy*, ale striktně užívá pojmu *svěřeni do péče*. Potvrzuje tak to, co bylo doposud dovozováno teorií, a to že rozhodnutím soudu není dítě svěřeno do výchovy určité osoby v neširším slova smyslu, ale pouze do její osobní péče. Pojem výchovy v neširším slova smyslu je spojen spíše s institutem rodičovské odpovědnosti. Tu

---

³⁴ DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. *Manželství a rozvody: Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. 1. vydání. Praha: Linde, 2002, s. 72 - 73.

lze chápat jako soubor konkrétních povinností a práv rodičů vůči nezletilým dětem, který tvoří část obsahu právního vztahu mezi nimi. Zahrnuje mj. povinnosti a práva spočívající v péči o dítě, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v jeho zastupování, spravování jeho majetku atd. Nositeli rodičovské odpovědnosti jsou oba rodiče už jen z důvodu existence vztahu rodičovství a je přitom zcela irelevantní, zda jsou manželé nebo ne, zda spolu žijí apod. O výchově v nejširším slova smyslu soud před rozvodem manželství nerozhoduje, jeho úkolem je pouze určit, s kým bude dítě žít ve společné domácnosti a kdo bude rozhodovat o jeho běžných, každodenních záležitostech; druhému rodiči tak zůstávají všechna práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti zachována.^{35 36}

Stejně jako předchozí ZoR, i NOZ upravuje tři základní typy osobní péče o dítě. Jedná se o svěřením dítěte do péče jednoho z rodičů, svěřením do střídavé péče a svěřením do společné péče. Každé dítě má primárně právo vyrůstat se svými rodiči, a to pokud možno s oběma, což vyplývá zejména z ustanovení Úmluvy o právech dítěte a LZPS. Čl. 7 a 9 Úmluvy o právech dítěte zakotvují právo každého dítěte na péči obou rodičů a právo rodičů na to, aby od nich dítě bez existence zvláštních důvodů nebylo odděleno proti jejich vůli; čl. 32 odstavec čtvrtý LZPS poté garantuje právo rodičů pečovat o své děti a vychovávat je, jakož i právo dítěte na rodičovskou péči a výchovu. Lze tedy konstatovat, že je žádoucí, aby soud v první řadě zkoumal, zda jsou dány podmínky pro uplatnění některé z výše uvedených základních alternativ. Až v momentě, kdy dospěje k závěru, že rodiče dítěte neposkytují záruky řádné péče a že tedy není s ohledem na zájmy dítěte vhodné uvažovat o některé ze zmíněných variant, lze uplatnit čtvrtou zákonem upravenou možnost, a to svěřením dítěte do osobní péče třetí osoby. O všech uvedených druzích uspořádání bude podrobněji pohovořeno v následujících podkapitolách práce.

Po komplexním prošetření celého případu má soud v zásadě dvě možnosti. Buď může schválit dohodu rodičů týkající se péče o dítě po rozvodu anebo rozhodnout autoritativně. Z povahy věci je zřejmé, že vhodnější je obecně první varianta, tedy situace, kdy soud pouze potvrdí to, co nejvíce vyhovuje osobám, jichž se věc dotýká; je zde dán mj. i značný předpoklad, že rodiče budou to, na čem se dohodli, respektovat.³⁷ Tato možnost však mnohdy nepřipadá v úvahu, a to v zásadě ze dvou důvodů. Rodiče buď nejsou vůbec schopni dohody dosáhnout, anebo k ní sice dospějí, avšak smluvené řešení neodpovídá zájmům dítěte. V takových případech soudu nezbude nic jiného, než vydat vlastní autoritativní rozhodnutí.

---

³⁵HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 220 - 226.

³⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 78.

³⁷ Tamtéž, s. 80.

2.1.1 Zájem dítěte

NOZ klade důsledně důraz na to, aby v zásadě veškerá rozhodnutí týkající se nezletilého dítěte byla činěna především v jeho zájmu, a to včetně rozhodnutí o svěřeni dítěte do péče. Základ tohoto požadavku lze hledat na mezinárodní úrovni, a to v ust. čl. 3 bodě prvním Úmluvy o právech dítěte, kde se stanoví, že „zájem dítěte musí být předním hlediskem při jakékoli činnosti týkající se dětí, at' už uskutečňované veřejnými nebo soukromými zařízeními sociální péče, soudy, správními nebo zákonodárnými orgány“. Důvod, proč má v úpravě rodinného práva princip nejlepšího zájmu dítěte takovou relevanci, není nikterak složitý. Dítě je obzvláště citově i tělesně zranitelné, není způsobilé dostatečně chránit své zájmy a je tudíž třeba mu poskytovat zvýšenou ochranu až do doby, kdy jeho osobnost dovrší určitého stupně vývoje.³⁸

Co je však nutno rozumět pod pojmem *zájem dítěte*? Jednotlivé právní normy jej nezřídka používají, jeho legální vymezení však chybí. To však nelze považovat za nedostatek právní úpravy, ale naopak za jev žádoucí. Lze tvrdit, že řešení, které bude nejlépe odpovídat zájmu dítěte, bude obecně takové, které mu bude nejvíce ku prospěchu. Přitom stanovení toho, co bude dítěti prospěšné, bude vždy záviset na konkrétních okolnostech případu, na povaze dítěte, rodičů, na nejrůznějších okolnostech objektivního charakteru apod. Zjednodušeně řečeno, co bude v zájmu jednoho dítěte, druhému bude ke škodě a naopak.

I přes uvedené je nicméně možno říci, že z čistě teoretického hlediska by některé formy péče o dítě měly být ze své podstaty dítěti více a některé méně prospěšné. Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09 vyslovil: „*Zájmem dítěte nepochybně je, aby bylo především v péči obou rodičů, a není-li to možné, pak toho z rodičů, který k tomu má lepší předpoklady...*“ V zásadě zde deklaroval, že ideálním porozvodovým uspořádáním péče, které svou podstatou nejlépe odpovídá právu dítěte na péči obou rodičů a je mu prospěšné i po dalších stránkách, je péče společná, resp. střídavá. Až když tyto nepřichází s ohledem na konkrétní okolnosti případu v úvahu, vzniká prostor pro svěřeni dítěte do péče pouze jednoho z rodičů. Logicky nejméně vhodnou variantou, které by mělo být využito pouze v krajních případech, je pak svěřeni dítěte do péče třetí osoby.

2.1.2 Kritéria pro svěřeni dítěte do péče

NOZ stanoví v ust. §907 odstavci druhém a třetím řadu kritérií, která je nutno brát při rozhodování o svěřeni dítěte do péče v potaz. Zákonodárce se tak zřejmě snaží zajistit, aby se soudy v rámci své rozhodovací činnosti důsledně zaměřovaly zejména na ty aspekty, které jsou

---

³⁸ KORNEL, Martin. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 88 - 93.

z hlediska zájmu dítěte skutečně podstatné a jednotlivá rozhodnutí tudíž odpovídala obecně přijímanému názoru na to, co je pro dítě nejlepší.

Je zajímavé, že stejně jako ZoR, i NOZ zcela opomíjí jedno podstatné kritérium, a to věk dítěte. Obecně přitom bývá dovozováno, že děti útlého věku zpravidla potřebují více péči matky (resp. tzv. primárního pečovatele - rodiče, který zajišťuje většinu denní péče a k němuž tedy dítě váže pevná vazba³⁹), u starších dětí lze zase brát větší ohledy na jejich přání, jelikož bývají schopné lépe formulovat a odůvodnit svůj názor.⁴⁰

Za zmínku jistě stojí i fakt, že NOZ již nadále výslovně nestanoví, že je soud povinen přihlížet též k hmotnému zabezpečení ze strany rodičů, včetně bytových poměrů. Důvod, který vedl k vynětí tohoto kritéria, dříve explicitně vyjádřeného v ZoR, je zřejmě ten, že taková úprava mohla svádět k nesprávnému závěru, že bohatší z rodičů, popř. rodič, který vlastní nemovitost, má automaticky větší šanci získat dítě do své péče.⁴¹

Domnívám se, že aby mohl soud učinit závěr o tom, které výchovné prostředí bude dítěti nejvíce ku prospěchu, bude si muset bezpochyby primárně utvořit obraz o osobnostech obou rodičů, kdy lze konstatovat, že čím více psychopatologických rysů bude v osobnosti rodiče nalezeno, tím méně je tento vhodný pro výchovu dítěte. Na straně rodiče bude dále jistě nutné přihlídnout k tomu, jaký je jeho vztah k dítěti, zda je zaměřen na jeho rozvoj a štěstí anebo zda je naopak ovládnán sobeckostí a uspokojováním vlastních potřeb. Ve druhém případě půjde zpravidla o rodiče, kteří nejsou schopni se sami realizovat v jiných oblastech, než je péče o dítě, a hrozí tak, že dítěti v podstatě nebude umožněno se samostatně vnitřně rozvíjet a zůstane i v dospělosti na rodiče nadměrně navázáno. Významným indikátorem bude např. i to, jaký je vztah rodičů k sobě navzájem. Pokud je před dítětem vytvářen obraz, že druhý rodič je „ten špatný“, může to u dítěte vést až k vážným poruchám sebehodnocení, když si uvědomí, že v podstatě polovina jeho genetické výbavy je „špatná“. Relevanci má jistě též postoj obou rodičů k právu dítěte na styk s druhým z nich, jelikož dítěti je nepochybně ku prospěchu, aby vídal oba své rodiče; pokud se tedy ukáže, že např. matka plánuje styky dítěte s otcem zcela přerušit, jde o faktor významně snižující její výchovné kvality. Určitou roli bude určitě hrát také inteligence a úroveň vzdělání obou rodičů, jelikož rodič, který je na tom po těchto stránkách lépe, bude zpravidla dítěti předávat více zkušeností a nových poznatků. Soudy musí bezpochyby zohledňovat též osobnost dítěte, jeho citový vztah k oběma rodičům a jeho přání (k problematice názoru dítěte podrobněji viz níže). Vedle doposud uvedených subjektivních hledisek nelze

---

³⁹ PAVLÁT, Josef. Porozvodové uspořádání. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 11, s. 36 - 40.

⁴⁰ MAŠEK, Daniel. Dítě a rozvod. *Právo a rodina*, 2002, č. 7, s. 6 - 10.

⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 98.

zapomínat také na kritéria, která mají spíše objektivní povahu. Obecně je možné např. konstatovat, že dítěti bude po rozvodu zřejmě lépe v prostředí, které již zná a na které je zvyklé.⁴²

2.1.3 Názor dítěte

Samostatně považuji za důležité zmínit kritérium, které sice nevyplývá přímo z ust. §907, avšak které je z hlediska ochrany zájmů dítěte jedno z nejdůležitějších a soudy jej tak bezpochyby musí též zohledňovat. Jedná se o názor dítěte.

Povinnost zjistit a brát zřetel na názor dítěte ve věcech, které se jej týkají, vyplývá z celé řady mezinárodněprávních dokumentů, jako je Úmluva o právech dítěte (čl. 12), Evropská úmluva o výkonu práv dětí (čl. 3) nebo Úmluva o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení (čl. 4). Z hlediska vnitrostátní právní úpravy této problematiky je ve vztahu k rozhodování o svěřeni dítěte do péče stěžejní ustanovení §867 NOZ, z něhož vyplývá, že soud je v každém jednotlivém případě povinen názor dítěte (popř. osoby způsobilé chránit jeho zájmy - viz níže) zjistit a věnovat mu patřičnou pozornost.

Ustanovení v první řadě zdůrazňuje povinnost soudu poskytnout dítěti veškeré potřebné informace. Vychází se ze zcela logické konstrukce, že pokud dítě nebude řádně a úplně informováno, nebude schopné si vytvořit skutečný obraz situace a tedy ani vlastní názor.⁴³

Je jasné, že aby mohly být výroky nezletilého brány v potaz, musí se jednat o dítě, které již dosáhlo určitého minimálního stupně rozumové vyspělosti, tzn. které je již schopno přijmout informace od soudu, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. NOZ nově stanoví vyvratitelnou právní domněnku, že pokud již dítě dosáhlo věku dvanácti let, považují se uvedené předpoklady za splněné. To je rozdíl oproti předchozí právní úpravě, kdy byl soud povinen v každém jednotlivém případě zkoumat, zda je již dítě schopno těmto podmínkám dostát.⁴⁴ Pokud soud dospěje k závěru, že dítě není způsobilé svůj názor řádně zformovat a vyslovit, má být namísto něj informována a vyslechnuta osoba, která je schopna ochránit jeho zájmy a jejíž vlastní zájmy nejsou se zájmy dítěte v rozporu.

Je nezbytné uvést, že v teorii ani praxi nepanuje shoda na tom, jak velkou váhu je nutno vyjádření nezletilého přikládat. Na jedné straně se může jednat o jedinečný zdroj informací, na straně druhé však nelze opomíjet skutečnost, že dítě je osoba snadno manipulovatelná a často nezpůsobilá posoudit všechny relevantní okolnosti.⁴⁵ Může se tak např. stát, že dítě bude více

---

⁴² BAKALÁŘ, Eduard. *Nové pohledy na rozvodovou tematiku: Sborník statí k problematice sociálně právní ochrany nezletilých dětí*. 1. vydání. Praha: MPSV ČR, 1993, s. 11 - 15.

⁴³ Důvodová zpráva k z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupná v systému ASPI.

⁴⁴ HRUBÁ, Michaela. *Procesní práva dítěte - právo být slyšeno* [online]. law.muni.cz [cit. 2.3.2014]. Dostupné na <<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/obcan/hruba.pdf>>.

⁴⁵ PAVLÁT: Porozvodové uspořádání..., s. 36 - 40.

fixováno na toho z rodičů, který mu byl z nejrůznějších důvodů jako jediný po určitou delší dobu nablízku, byť jsou jeho výchovné kvality ve srovnání s druhým rodičem podprůměrné⁴⁶, že si bude přát zůstat u rodiče, který je benevolentnější⁴⁷ apod. Soudy tak zpravidla stojí před nelehkým úkolem. V těchto případech bude zřejmě více než kdy jindy záležet na psychologické zdatnosti soudce a na jeho schopnostech zhodnotit výpověď dítěte samostatně, jakož i ve vzájemných souvislostech s ostatními relevantními skutečnostmi.

2.1.4 Svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, úprava styku dítěte s nerezidenčním rodičem

Již výše bylo naznačeno, že v ideálním případě by této formy porozvodové péče nebylo zapotřebí, jelikož společná, resp. střídavá péče je koncepčně vhodnější, když lépe odpovídá právu dítěte na péči obou rodičů. Podmínky v rámci jednotlivých případů však bohužel ideální nebývají, a proto soudy často dospívají k závěru, že zájmu dítěte odpovídá spíše jeho svěření do péče pouze jednoho z rodičů. To vyplývá mj. i ze statistických listů Ministerstva spravedlnosti, které poskytují přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech.⁴⁸ Z jejich údajů jednoznačně plyne, že byť případů, kdy jsou děti svěřeny do společné, popř. střídavé péče každoročně přibývá (v r. 2008 šlo o 896 věcí, v r. 2013 již o 1703), jedná se stále o čísla mnohonásobně nižší oproti případům, kdy jsou svěřeny do péče jednoho z rodičů (v r. 2008 18380 věcí, v r. 2013 14942).

Podstatou institutu svěření dítěte do péče jednoho z rodičů je, že soud v zájmu dítěte buď potvrdí (v případě dohody rodičů), anebo sám vrchnostensky určí, se kterým z rodičů bude dítě po rozvodu pobývat ve společné domácnosti a kdo tedy bude rozhodovat o jeho každodenních záležitostech.

Pravděpodobně nejvíce problematickou a diskutovanou otázkou spojenou s tímto druhem porozvodové péče je, zda obecné soudy při výběru rodiče, jemuž má být dítě svěřeno, v praxi skutečně postupují v souladu s ust. §907 NOZ, tzn. především v souladu se zájmy nezletilého dítěte, když ze statistik vyplývá, že ve zhruba 90% všech případů jsou děti svěřovány do péče matek.

Fakt, že jsou děti pro dobu po rozvodu častěji svěřovány matce než otci, není podle mého názoru neočekávaný. Domnívám se, že v podvědomí velké části společnosti je stále zažitý vzor, že rodičem, který primárně zajišťuje péči o dítě je matka, zatímco otcova role spočívá spíše ve hmotném zabezpečování rodiny. Pokud bude prokázáno, že rodina skutečně dlouhodobě funguje

⁴⁶ BAKALÁŘ: *Nové pohledy...*, s. 11 - 15.

⁴⁷ PAVLÁT: *Porozvodové uspořádání...*, s. 36 - 40.

⁴⁸ Za roky 2008 - 2013. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickych-listu.html>>.

na této bázi, nebude často těžké dospět k závěru, že je to opravdu matka, ke komu mají děti blíže a na niž jsou více citově navázáni.

Na druhé straně se mi však zdá jako nepravděpodobné, že by se tímto způsobem dalo odůvodnit celých 90% případů. Existuje bezpochyby i značné procento otců, kteří se na každodenní péči o dítě snaží podílet stejnou měrou jako matky, kteří mají s dítětem vybudován stejně silný vzájemný citový vztah, zkrátka otců, kteří disponují obdobnými (ne-li lepšími) výchovnými předpoklady jako matky. Dá se přitom předpokládat, že jich bude z celkového počtu více než jen 10%. Co tedy soudy vede k tak výrazné preferenci mateřské péče před péčí otcovskou?

E. Bakalář hovoří o ovlivňování soudního rozhodování kritériem tzv. „*biologických důvodů*“. To vychází z předpokladu, že mezi muži a ženami existují určité biologické rozdíly, které jsou dány „od přírody“ a které působí, že pečovatelské chování je značně rozvinutější u žen než u mužů. Proto má mít matka zpravidla přednost před otcem. Sám autor však uplatňování tohoto kritéria odmítá, a to vycházející z aktuálního výzkumu i praxe, kdy se čím dál zřetelněji ukazuje, že i otcové jsou z velké většiny schopni se o dítě řádně, „mateřsky“ postarat, pokud se jim poskytne příležitost.⁴⁹

Neodůvodněnost diskriminace otců při svěřování dětí do péče zdůrazňuje např. i R. A. Warshak, který na základě srovnání dětí, které byly svěřeny do péče matky s dětmi, které byly svěřeny otci, dospěl k jednoznačnému závěru: „*Psychické zdraví průměrného dítěte z výhradní péče otce bylo srovnatelné s průměrným dítětem z výhradní péče matky. Jako skupina neměly děti ve výhradní péči otce ani více ani méně problémů než děti ve výhradní péči matky.*“⁵⁰

S postoji obou uvedených autorů se ztotožňuji, jelikož neshledávám žádný rozumný důvod, proč by mělo být v případech, kdy jsou výchovné schopnosti obou rodičů zhodnoceny v podstatě jako stejné, automaticky upřednostňováno jedno pohlaví před druhým. Naopak to považuji za nepřipustné. Soudy musí brát neustále v potaz, o jak závažné záležitosti rozhodují a tomu úměrně přizpůsobovat též úsilí, které je nutno vynaložit k nalezení nejvhodnějšího řešení, odpovídajícího nejlepšímu zájmu dítěte. Vysoké nároky je přitom zapotřebí klást zejm. na odůvodnění soudního rozhodnutí, kdy by soud měl být v každém jednotlivém případě schopen doložit pádné důvody, které jej vedly k vyslovení konkrétního výroku. Zcela jistě přitom nebude dostačovat pouhý odkaz na důvody tak vágní a nic neříkající, jako jsou např. ony výše uvedené „biologické důvody“.

Aby mohl rodič, jemuž nebylo dítě svěřeno do péče, svá práva a povinnosti vyplývající z rodičovské odpovědnosti plně realizovat, musí mu být umožněno se s dítětem stýkat. NOZ

⁴⁹ BAKALÁŘ: *Nové pohledy...*, s. 15 - 16.

⁵⁰ WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vydání. Praha: Portál, 1996, s. 117.

garantuje právo nerezidenčního rodiče na styk s dítětem, jakož i právo dítěte na styk s tímto rodičem ve svém ust. §888. Významné jsou v tomto směru rovněž mezinárodní dokumenty; např. čl. 9 odst. 3 Úmluvy o právech dítěte stanoví, že „*státy...uznávají právo dítěte odděleného od jednoho nebo obou rodičů udržovat pravidelné osobní kontakty s oběma rodiči, ledaže by to bylo v rozporu se zájmy dítěte*“.

Obsah pojmu *styk* vymezuje čl. 2 písm. a) Úmluvy o styku s dětmi. Rozumí jím 1) pobyt dítěte, které po omezenou dobu zůstane nebo se setká s některou z vymezených osob (např. s rodičem), se kterou obvykle nežije, 2) jakoukoliv formu komunikace mezi dítětem a touto osobou, 3) poskytnutí informací této osobě o dítěti nebo dítěti o této osobě. Jedná se zjevně o široké pojetí pojmu, zahrnující vedle osobního kontaktu i tzv. nepřímý styk, tj. např. kontakt prostřednictvím telefonu, SMS zpráv apod.⁵¹ O tom, že české soudy vykládají pojem v souladu s Úmluvou, svědčí např. usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky Liberec ze dne 11. 6. 2012, sp. zn. 73 Co 286/2012, v němž byla vyslovena následující právní věta: „*V odůvodněných případech lze nahradit osobní styk rodiče s dítětem jiným způsobem, např. prostřednictvím výpočetní techniky, tzv. elektronickou poštou, internetovou komunikací (Skype, Facebook apod.), nebo telefonicky.*“

Úprava styku rodiče, jemuž dítě nebylo svěřeno do péče, s tímto dítětem je primárně věcí soukromé dohody rodičů. Soudní ingerence (autoritativní úprava styku) nastupuje až v momentě, kdy se rodiče z nějakého důvodu nedohodnou, popř. vyžaduje-li to zájem na výchově dítěte a poměry v rodině. Nevýhodou situace, v níž je styk rodiče s dítětem upraven pouze prostou dohodou rodičů, může být, že pokud ji jeden ze zúčastněných začne ignorovat, nemůže se druhý rodič rychle domáhat obnovení jejího dodržování, jelikož nebude mít k dispozici žádný exekuční titul. Určitou jistotu v tomto směru mohou rodiče nabýt tím, že si nechají svou dohodu soudně schválit. To je sice možnost, o níž zákon výslovně nehovoří, neexistuje však žádný racionální důvod, proč by měl soud schválení takové dohody odmítnout.⁵²

Pro případ, že bude z jakéhokoli důvodu nutné do úpravy styku nerezidenčního rodiče s dítětem autoritativně zasáhnout, přiznává NOZ soudu poměrně široká oprávnění. Vedle rozsahu styku může upravit i podmínky, za nichž má být styk realizován, zejména určit místo, kde k němu má dojít a osoby, které se jej mohou, resp. nemohou účastnit. To vše podle konkrétních okolností případu. V odůvodněných případech je soud oprávněn styk dítěte s rodičem i omezit, popř. zakázat. Oproti předchozímu ZoR, který se této problematice věnoval v podstatě v jediném ustanovení (§27) se jedná o rozšíření výslovné právní úpravy, které je možno hodnotit kladně.

---

⁵¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 106.

⁵² Tamtéž, s. 105 - 106.

2.1.5 Společná a střídavá péče

Instituty společné a střídavé péče (resp. dříve výchovy) byly do českého právního řádu vtěleny až velkou novelou ZoR provedenou v r. 1998. Od 1. 8. 1998 tak mohly soudy začít využívat nové ust. §26 odstavce druhého v následujícím znění: „*Jsou-li oba rodiče způsobilí dítě vychovávat a mají-li o výchovu zájem, může soud svěřit dítě do společné, popřípadě střídavé výchovy obou rodičů, je-li to v zájmu dítěte a budou-li tak lépe zajištěny jeho potřeby.*“

Lze souhlasit s názorem, že určité pasáže tohoto dnes již historického ustanovení se mohly jevit jako nadbytečné.⁵³ Tak zejm. pokud jde o požadavek způsobilosti rodiče dítě vychovávat a jeho zájem o tuto výchovu, lze říci, že se jedná o obecné předpoklady svěřeni dítěte do péče jakékoli osoby a nikoli o specifické podmínky svěřeni do společné, resp. střídavé péče. Skutečně relevantní tak byla zejména druhá část ustanovení, stanovící, že společná (střídavá) péče se všemi svými specifiky musí být primárně v zájmu dítěte a musí při ní být lépe zajištěny jeho potřeby. To je to nejdůležitější, onen základ, který musí být vždy podroben soudnímu zkoumání. Lze konstatovat, že současná úprava v NOZ již tomuto pojetí odpovídá, když ust. §907 výslovně stanoví: „*Soud může svěřit dítě do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče, nebo do společné péče; soud může dítě svěřit i do péče jiné osoby než rodiče, je-li to potřebné v zájmu dítěte...Při rozhodování o svěřeni do péče soud rozhoduje tak, aby rozhodnutí odpovídalo zájmu dítěte.*“

Již v předchozím výkladu bylo naznačeno, že svěřeni dítěte do společné, resp. střídavé péče lze považovat za koncepčně nejvhodnější porozvodové uspořádání, které s sebou přináší celou řadu pozitiv. Tak primárně nejlépe odpovídá ústavně a rovněž i mezinárodně zakotveným právům dětí a rodičů chránícím přirozenou rodinu, zejm. právu dítěte na péči obou rodičů a právu rodičů o své dítě pečovat. Lze však nalézt také celou řadu výhod, která společná, resp. střídavá péče přináší v mimoprávní oblasti. Dítě bude i po rozvodu vyrůstat v prostředí, v němž bude v zásadě rovnoměrně zastoupen mužský i ženský element, bude i nadále čerpat emoce jak z otcovy, tak z matčiny strany, bude moci komunikovat o všech svých záležitostech s oběma rodiči apod.⁵⁴ Jedná se však o čistě teoretické výhody těchto institutů, jejichž uplatnění v praxi bývá bohužel velmi problematické, a to zejm. s ohledem na nejrůznější problémy související se vzájemnými vztahy rozvádějících se rodičů, které často působí, že závěr o vhodnosti společné (střídavé) péče nepřichází s ohledem na zájmy dítěte v úvahu.

Pokud jde o podstatu *společné péče* o dítě, je nutno poznamenat, že české pojetí institutu se významně liší od pojetí uznávaného v některých zahraničních úpravách. Tyto zahraniční právní řády obecně zastávají koncepci, že s rozhodnutím o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů je

⁵³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 3, s. 30 - 34.

⁵⁴ ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina*, 2005, č. 5, s. 1 - 4.

spojena rovněž změna rodičovské odpovědnosti druhého rodiče. Jinak řečeno, nerezidenční rodič po rozvodu pozbývá povinnost a právo rozhodovat o podstatných záležitostech týkajících se dítěte. Tzv. joint custody, resp. gemeinsame Obsorge je poté institutem, který má tomuto zákonnému důsledku zabránit, když jeho použití má za následek, že druhý rodič uvedenou povinnost a právo nepozbývá.⁵⁵

V České republice není zahraniční institut joint custody v podstatě použitelný. Pokud český soud rozhodne o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů, rozhodne v zásadě pouze o tom, se kterým z rodičů bude dítě nadále žít ve společné domácnosti a který z nich tak bude rozhodovat o jeho běžných záležitostech. Na rodičovskou odpovědnost druhého rodiče rozhodnutí nemá žádný vliv. Na institut společné péče je tedy v kontextu českého právního prostředí nutno pohlížet jinak. Pokud je dítě soudním rozhodnutím svěřeno do společné péče obou rodičů, znamená to, že jeho poměry v zásadě nejsou do budoucna upraveny, tzn. stav po rozvodu je v podstatě totožný se stavem před rozvodem.⁵⁶ Rodiče budou i nadále společně rozhodovat o všech záležitostech týkajících se dítěte a bude záviset zcela na jejich dohodě, jakým způsobem o něj bude postaráno.

Je nesporné, že tento model péče o dítě může fungovat pouze tehdy, pokud mezi sebou rodiče mají dobré vztahy, jsou schopni spolu komunikovat a bez problémů dosáhnout kompromisu ve všech oblastech týkajících se dítěte. Pokud by tato schopnost dohody v některé ze stěžejních oblastí chyběla, bude moci být v takovém případě jen stěží konstatováno, že společná výchova je v zájmu dítěte. Dítě by totiž mohlo být v důsledku neshod rodičů vystaveno nežádoucímu fyzickému i psychickému strádání. S nadšením je proto možno přivítat nové ust. §907 odstavce druhého, věty druhé NOZ, kde je výslovně stanoveno, že „*má-li být dítě svěřeno do společné péče, je třeba, aby s tím rodiče souhlasili*“. Je tak v podstatě deklarována nutnost dohody rodičů ohledně této formy péče, kterou je s ohledem na výše uvedené dle mého názoru nezbytné vykládat jako nutnost dohody i ohledně všech stěžejních otázek s ní spojených, jelikož pouze za takového stavu bude možné uvažovat o její prospěšnosti pro dítě.

Institut *střídavé péče* znamená, že dítě žije střídavě určitý časový úsek s každým z rodičů, tj. např. týden u matky a týden u otce. Zákon přitom nestanoví žádný interval, v němž by mělo k takovému střídání péče docházet; při jeho určování bude záležet na celé řadě okolností, jako je věk dítěte, jeho osobnost, vztah ke každému z rodičů apod. Dle zahraničních zkušeností se jeví jako vhodný interval týden až dva u dítěte předškolního věku a měsíc u starších dětí.⁵⁷

---

⁵⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 94.

⁵⁶ Tamtéž, s. 95.

⁵⁷ Tamtéž, s. 96.

Poměrně zajímavou se jeví otázka, zda je zapotřebí, aby se rodiče dítěte na tomto typu péče a jeho podmínkách dohodli nebo ne. V právní teorii a praxi lze nalézt zastánce obou názorů.

Hlasy příklánějící se k variantě, že dohody rodičů je vždy zapotřebí, argumentují zejména tím, že ze specifik této formy péče o dítě vyplývá, že aby mohla být dítěti ku prospěchu, jeví se schopnost rodičů dosáhnout konsenzu jako nevyhnutelná. S institutem střídavé péče je totiž spojena celá řada okolností, s nimiž se rodiče budou muset i při její následné realizaci vypořádávat dohodou. Budou muset být schopni dosáhnout shody o společném výchovném přístupu (dítě bude jistě velmi zmatené, pokud bude týden u matky slýchat o tom, že je něco špatné a u otce poté pravý opak, nemluvě o případných sporech mezi rodiči na toto téma⁵⁸), o podmínkách, za nichž bude probíhat stěhování (pokud se např. bude dítě vracet od matky s taškou špinavého prádla a od otce s taškou čistého, může otci začít takový stav vadit a opět tu máme hrozící konflikt⁵⁹) apod. Jestliže se rodiče nezvládnou dohodnout ani na formě střídavé péče, existuje velmi vysoké riziko, že nebudou následně schopni dospět ke shodě ani při její realizaci, což půjde především k újmě dítěte. Tento závěr nalézal oporu mj. v dřívější judikatuře Ústavního soudu, který v jednom ze svých nálezů⁶⁰ vyjádřil, že „rozhodnutí o střídavé výchově nezletilého dítěte by mělo vycházet z jejich (pozn.: rodičů) společné vůle a dohody, schopnosti spolu komunikovat a spolupracovat a nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů...podle názoru Ústavního soudu není podstatná otázka, proč rodiče nejsou ochotni spolu spolupracovat a komunikovat, nýbrž to, že jim v daném případě chybí ochota a vyspělost v zájmu nezletilé dcery spolu kooperovat.“

Existuje však i názor druhý, vyjádřený zejm. v aktuální judikatuře Ústavního soudu. Ústavní soud v současnosti sice zdůrazňuje, že dohoda rodičů je více než žádoucí, připouští však nově i variantu, že za určitých okolností bude moci soud rozhodnout o střídavé péči i proti vůli jednoho z rodičů. Tento závěr byl vyjádřen v nálezu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09. Jednalo se o případ, kdy otec navrhoval svěření dcery do střídavé péče, s čímž matka vyjádřila důrazný nesouhlas, jelikož si dle svého tvrzení nedokázala představit, že by dceru neviděla každý druhý týden. Soud nechal vypracovat znalecký posudek z oboru psychologie, z něhož vyplynulo, že jsou v daném případě jednoznačně splněny podmínky pro střídavou výchovu, jelikož oba rodiče disponují osobnostními rysy, které dávají velmi dobré předpoklady pro výchovu dítěte a dcera má k nim oběma hlubokou citovou vazbu. Realizaci střídavé péče tedy překážel výhradně nesouhlas matky. Okresní soud rozhodl právě na základě tohoto nesouhlasu tak, že dceru svěřil do péče matky, což odůvodnil tím, že vztahy mezi rodiči jsou vyhrocené a nejsou schopni se dohodnout ohledně stěžejních záležitostí týkajících se nezletilé. Odvolací soud rozhodnutí

⁵⁸ ŠPAŇHELOVÁ: Střídavá péče..., s. 1 - 4.

⁵⁹ HRUŠÁKOVÁ: *Rozvod a paragrafy*..., s. 56.

⁶⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04.

potvrdil. Ústavní soud ve věci uvedl: „*Překážku pro střídavou výchovu představoval tvrzený nesouhlas matky, jenž však byl odůvodněn pouze sporadicky a zhubsta vystihoval zájem matky, nikoli dítěte. Přesto se soudy přiklonily k návrhu matky a nezletilou jí svěřily do výlučné výchovy. ... Jakkoli střídavá výchova předpokládá ze strany rodičů především toleranci, společnou vůli a schopnost spolu komunikovat a spolupracovat (a zejména nezapojovat dítě do svých vzájemných problémů), nesmí soud na způsob této výchovy rezignovat už tehdy, kdy jeden z rodičů s tímto způsobem výchovy pro forma nesouhlasí. Je-li pak takový nesouhlas čistě obstrukční, ničím neodůvodněný, resp. postrádá-li ve vztahu k výchově dítěte relevanci, nemůže o něj soud opřít své rozhodnutí. Proto podle názoru Ústavního soudu v tomto případě vstala podstatná otázka, proč matka není ochotna spolupracovat ... jestliže půjde o iracionální či nepřezkoumatelný důvod, anebo bude v řízení prokázáno, že jde o nesouhlas spočívající na důvodu prokazatelně nemajícím negativní vliv na zájem dítěte, nemohou soudy na tomto nesouhlasu vystavět rozhodnutí, kterým návrhu na svěřeni dítěte do střídavé (společné) péče nevyhoví.“ Ústavní soud zde konstatoval, že nesouhlas rodiče se střídavou péčí je nutno vždy podrobit zkoumání a pokud bude prokázáno, že není založen na racionálních důvodech, majících vliv na zájem dítěte a současně půjde o jedinou překážku rozhodnutí, návrh na svěřeni do střídavé péče nemůže být zamítnut. K tomuto závěru se zřejmě přiklání i zákonodárce, který uvádí souhlas obou rodičů jako výslovnou podmínku pouze v případě společné, nikoli střídavé péče.*

Pokud jde o můj názor, jeví se mi jednoznačně správnou varianta první, tedy ta, že souhlasu obou rodičů se střídavou péčí je vždy zapotřebí. Jakkoli přesvědčivé odůvodnění Ústavní soud ve druhém uvedeném nálezu podává, jím vytvořená konstrukce je přijatelná spíše z hlediska teorie, než praxe. Jestliže budeme vycházet z toho, že neschopnost jednoho rodiče dohodnout se na formě střídavé péče bude mít zpravidla za následek rovněž neschopnost dohody ohledně ostatních záležitostí dítěte, je dle mého názoru zcela irelevantní, jaké subjektivní pohnutky tohoto rodiče k danému postoji vedly. Jeho nesouhlas je zkrátka objektivně existující skutečností, která pokud nebude soudem řádně reflektována, může v konečném důsledku dítěti přinést mnoho špatného. Já osobně jsem spíše překvapená, že soudy v uvedeném případě ani neuvažovaly o svěřeni dítěte do péče otci, když se jednoznačně ukázalo, že výchovné schopnosti obou rodičů, jakož i intenzita jejich vztahu k dceři byly zhruba stejné a jediný, kdo nebyl ochoten spolupracovat, byla matka. Jedná se bohužel zřejmě o úkaz již výše rozebíraného problému, kdy praxe českých soudů je často ovládána nesmyslným kritériem biologických důvodů, které přiklání soudní rozhodování ve prospěch matek (i zde bylo v rozhodnutí odvolacího soudu užito formulace, že „*obecně z vývojového hlediska je vzhledem k věku dítěte silnější fixace na matku*“).

Vedle (ne)schopnosti rodičů dohodnout se na střídavé péči a jejich podmínkách musí samozřejmě soudy zkoumat rovněž celou řadu dalších hledisek, které mohou mít vliv na posouzení, zda tento typ uspořádání bude odpovídat zájmu dítěte. Naprosto základním

předpokladem jeho řádného fungování je, že oba rodiče jsou vybaveni přiměřenými osobnostními rysy, tzn. nikoli psychopatickými. Vliv budou mít zajisté rovněž nejrůznější objektivní skutečnosti, jako je zdravotní a psychický stav dítěte vyžadující stálé výchovné prostředí, vzdálenost bydlišť obou rodičů (dítě by v zásadě nemělo být nuceno měnit co týden školu, opouštět okruh svých kamarádů apod.) atd.⁶¹ Bezpochyby významnou roli by mělo hrát rovněž přání dítěte (k problematice názoru dítěte viz samostatná kapitola výše).

2.1.6 Svěření dítěte do péče třetí osoby

Již ZoR nevyklučoval, aby bylo dítě po rozvodu svěřeno do péče třetí osoby v případě, že jeho rodiče nebyli schopni, popř. ochotni o dítě řádně pečovat. Tato možnost byla dovozována z formulace ustanovení §26 odstavce prvního, které stanovilo, že soud určí, „komu bude dítě svěřeno do výchovy“, a nikoli „kterému z rodičů bude dítě svěřeno do výchovy“.⁶² Dnešní úprava již tuto variantu připouští výslovně ve svém ustanovení § 907 odstavce prvního.

NOZ v této souvislosti upravuje zejména 3 základní instituty, a to *svěření dítěte do péče jiné osoby* (§953 a násl.), *pěstounství* (§958 a násl.) a *ústavní výchovu* (§971 a násl.).

Předně je nutno zdůraznit, že se jedná o instituty, při jejichž uplatnění nedochází ke statusovým změnám a které jsou pojímány jako dočasné; základním východiskem je, že vztah mezi dítětem a jeho rodiči zůstává zachován, a proto pokud na straně rodičů odpadne překážka bránící jim řádně pečovat o své nezletilé děti, předpokládá se návrat dítěte do jeho přirozené rodiny.⁶³ To je hlavní rozdíl oproti osvojení, což je institut pojmově dlouhodobý a spojený se statusovými změnami, jelikož dochází ke zpretrhání veškerých právních vazeb mezi dítětem a jeho biologickými příbuznými.⁶⁴

Pokud jde o *svěření dítěte do péče jiné osoby* a *pěstounství*, je již zde vhodné podotknout, že oba instituty mají významné společné rysy, zatímco rozdíly mezi nimi se naopak postupem času stírají. Především je nutno zdůraznit jejich shodný účel, kterým je zajištění osobní péče o dítě v prostředí, které je způsobilé v co nejvyšší míře nahradit přirozenou rodinu. Pokud jde o vymezení dělící linie mezi oběma instituty, mezi nejvýznamnější odlišnosti patří zejména skutečnost, že svěřenectví není na rozdíl od pěstounství financováno státními dávkami a dále např. též skutečnost, že u svěření dítěte do péče jiné osoby není vyžadováno jeho zprostředkování státem.⁶⁵

---

⁶¹ HRUŠÁKOVÁ: *Rozvod a paragrafy...*, s. 54 - 57.

⁶² HRUŠÁKOVÁ, Milana. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 94.

⁶³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 320, 326.

⁶⁴ KRÁLÍČKOVÁ: *Lidskoprávní dimenze...*, s. 123 - 124.

⁶⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 177.

Nyní se zaměřím na rozbor platné právní úpravy jednotlivých druhů náhradní péče o dítě. Rovnou však předestírám, že s ohledem na omezený rozsah práce nastíním pouze zcela zásadní a nejvíce zajímavé aspekty.

Pokud jde o institut *svěřenectví*, jsou nově kladeny přísnější požadavky na pečující osobu. Stejně jako dříve je nutné, aby skýtala záruky řádné péče a se svěřením dítěte do péče souhlasila, přibývá však další podmínka, a tou je bydliště na území ČR. Důvodem této změny je zejména skutečnost, že pokud má být péče třetí osoby chápána obecně jako dočasná, předpokládající průběžný styk dítěte s rodičem, jeví se jako nepřípustné, aby se každý z nich trvale nacházel v jiném státě.⁶⁶

Zákon explicitně stanoví, že pokud je to možné, dítě má být primárně svěřeno do péče osoby příbuzné, popř. dítěti blízké (např. manžel matky, který není otcem); předpokládá se, že k těmto osobám jej bude pojít určitý citový vztah, což může významným způsobem přispět k jeho adaptaci v nové životní situaci.

O určité formální přiblížení institutu svěřením dítěte do péče jiné osoby k institutu pěstounství se zasloužil i NOZ. V předchozím zákoně o rodině byla zakotvena povinnost soudu vymezit v rozhodnutí o svěřením dítěte do péče jiné osoby pokaždé rozsah práv a povinností pečující osoby k dítěti. Současná úprava nově stanoví, že soud toto vymezení provést může, avšak pokud tak neučiní, přiměřeně se použijí ustanovení o pěstounství.⁶⁷ Tato změna zřejmě vyplývá z již výše naznačené podobnosti obou institutů, kdy zejména jejich obdobný účel umožňuje, aby jak pečující osoba, tak osoba pěstouna disponovaly v zásadě stejnými základními právy a povinnostmi, jako je právo a povinnost o dítě osobně pečovat, rozhodovat o jeho běžných záležitostech, povinnost umožnit styk rodičů s dítětem apod.

Co se týče problematiky financování péče o dítě, které bylo svěřeno do péče jiné osoby dle ust. §953 NOZ, je zde zřejmý nejmarkantnější rozdíl oproti institutu pěstounství. Pečující osobě nenáleží dávky poskytované státem jako v případě pěstounů, péče o dítě zde má být zabezpečena primárně z peněz poskytnutých rodiči, resp. jinými příbuznými ve formě výživného. Problematikou vyživovací povinnosti se samostatně zabývám v dalších částech práce, již zde však považuji za nezbytné zmínit podstatnou změnu, kterou v této souvislosti přinesl NOZ a která je z hlediska ochrany zájmů dítěte jistě velkým přínosem. Ust. §957 nově stanoví, že „*pokud není možné rodičům nebo ostatním příbuzným uložit vyživovací povinnost ke dítěti, ustanovení §953 až 956 se nepoužijí*“. Pokud tedy dnes nebude možné finančně zabezpečit potřeby dítěte ze strany osob, které k němu mají vyživovací povinnost, a to např. proto, že jsou tyto osoby nezvěstné, jsou ve výkonu trestu odnětí svobody, nemají peníze apod., soud nebude moci využít institutu

⁶⁶ Důvodová zpráva k z. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupná v systému ASPI.

⁶⁷ §955 NOZ

svěřenectví. Měly by tak být eliminovány případy, kdy soud svěří dítě do péče třetí osoby dle §953 NOZ, avšak tato bude posléze *de facto* nucena péči o dítě zajišťovat z vlastních prostředků, bez nároku na jakoukoli finanční pomoc. Důsledkem pak může nezřídka kdy být nežádoucí strádání jak na straně této osoby, tak zejména na straně dítěte. Podobným scénářům tedy nově NOZ předchází a dává tak najevo, že v uvedených případech bude nepochybně pro dítě vhodnější jeho svěření do pěstounské péče dle ust. §958 a násl. NOZ. Vedle toho je ust. § 957 samozřejmě přínosné i z druhého pohledu, kdy pokud soud naopak dospěje k závěru, že rodičům dítěte vyživovací povinnost v odpovídající výši uložit lze, měl by primárně užít institutu svěření. Jako vyřešená se tudíž zdá rovněž často diskutovaná otázka zneužití pěstounské péče.

Další alternativou náhradní rodinné péče je *pěstounství* upravené v ust. §958 a násl. NOZ.

Za účinnosti ZoR bylo možné se setkat s předsudkem, že pěstounská péče není vhodná pro osoby dítěti příbuzné. Jeho důvodem byla zřejmě koexistence institutů svěření a pěstounské péče, kdy pouze v rámci úpravy svěření zákon výslovně stanovil, že má být dáována přednost příbuznému dítěti. Jedná se bezpochyby o předsudek mylný, nemající žádnou racionální oporu. Lze konstatovat, že pro dítě bude v každém případě přínosnější, pokud se péče o něj ujme osoba jemu známá a citově blízká a neexistuje žádný rozumný důvod, proč by těmto osobám měla být upírána možnost postupovat cestou svěření dítěte do pěstounské péče. Pěstounství bude naopak často vhodnější variantou než svěření, jelikož je státem financováno a může tudíž dítěti zajistit důstojný život v situaci, kdy majetkové poměry pečujících příbuzných nejsou nejvyšší.⁶⁸ Tato konstrukce byla nově převzata i do NOZ, který v ust. §962 odstavci druhém výslovně stanoví, že pokud je to v zájmu dítěte, má i v případech svěřování do pěstounské péče dát soud primárně přednost osobě dítěti příbuzné nebo blízké.

S institutem pěstounství je neoddělitelně spojeno zprostředkování pěstounské péče státem. Jedná se o proces, který zahrnuje vyhledávání dětí, kterým je třeba zajistit péči v náhradním rodinném prostředí, vyhledávání fyzických osob vhodných stát se pěstouny, odbornou přípravu těchto osob k přijetí dítěte do rodiny, výběr konkrétní fyzické osoby vhodné stát se pěstounem určitého dítěte a zajištění osobního seznámení se dítěte s touto osobou.⁶⁹ Tento proces musí v zásadě vždy předcházet svěření dítěte do pěstounské péče, ZSPO zná jedinou výjimku, kdy tomu tak být nemusí, a tou je situace upravená v ust. §20 odstavci třetím písm. b), kdy návrh na svěření dítěte do pěstounské péče podala fyzická osoba dítěti příbuzná nebo blízká, popř. blízká jeho rodině. V těchto situacích, kdy se dítě a navrhovatel znají a

---

⁶⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Pěstounská péče: mýty versus ústavně konformní interpretace a aplikace zákona s úvahami *de lege ferenda*. *Právní rozhledy*, 2008, č. 9, s. 309 - 316.

⁶⁹ §19a ZSPO

zpravidla již mají vybudovaný určitý osobní vztah, se dlouhé a formální zprostředkování logicky jeví jako zbytečné.⁷⁰

Pěstounská péče je chápána jako dočasné opatření, trvající pouze po dobu neschopnosti, popř. neochoty rodičů o dítě pečovat. Jakmile je to možné, mělo by být dítě ke svým rodičům vráceno. To je zcela jistě skutečnost, již musel zákonodárce brát při tvorbě zákonného rámce institutu v úvahu. V ust. §967 NOZ je tak výslovně zakotveno, že „*pěstoun má povinnost udržovat, rozvíjet a prohlubovat sounáležitost dítěte s jeho rodiči, dalšími příbuznými a osobami dítěti blízkými. Má povinnost umožnit styk rodičů s dítětem v pěstounské péči, ledaže soud stanoví jinak*“. Současně je v ust. §960 zakotveno právo rodičů na osobní styk s dítětem, jakož i na pravidelné informace o něm, ledaže soud stanoví jinak. V souvislosti s touto problematikou mohou vyvřet určité otázky, např. zda by měly státní orgány brát při vyhledávání vhodného pěstouna zřetel na to, jaká vznikne v důsledku svěření do pěstounské péče mezi dítětem a jeho rodiči vzdálenost a jaký bude případný vliv této skutečnosti na potencialitu kontaktu rodičů s dítětem. V praxi se totiž může stávat, že sociálně slabší rodiče nebudou moci své dítě navštěvovat mj. z toho důvodu, že nemají peníze na cestování do vzdálenějších míst.⁷¹ Z platné právní úpravy povinnost zohlednit při zprostředkování pěstounské péče toto kritérium výslovně nevyplývá, nicméně se domnívám, že by bylo plně v souladu se smyslem institutu pěstounství, aby se jednalo o minimálně významné podpůrné hledisko, které je nutno vzít vždy v úvahu.

Principy financování pěstounské péče již byly nastíněny výše, a to zejména stěžejní bod spočívající v tom, že pěstounská péče je dotována státem. Systém dávek pěstounské péče, které hmotně zabezpečují pěstounské rodiny, je v současnosti komplexně upraven v ZSPO, kam byl s účinností od 1.1.2013 přesunut ze zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře v rámci rozsáhlé reformy pěstounské péče.⁷²

Třetí variantou náhradní péče o dítě je *ústavní výchova*. Soud by měl k nařízení ústavní výchovy přikročit vždy až jako ke krajní možnosti, tedy v situaci, kdy k nápravě nevedla dříve učiněná opatření a kdy zároveň není možné péči o dítě zabezpečit některou z výše uvedených forem náhradní rodinné péče. Tento požadavek je výslovně zakotven v NOZ (§953, §958, §971), bylo by jej však jistě možné dovodit, i pokud by jeho úprava scházela. Dřívější pojetí, které idealizovalo kolektivní náhradní péči o děti, je již dávno překonáno, a to zejména díky hlasům odborníků z řad psychologů a pediatrií, kteří začali v druhé polovině dvacátého století důrazně upozorňovat na častý výskyt syndromu citové deprivace u dětí v ústavech.⁷³ Začalo se

---

⁷⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 190.

⁷¹ KRÁLÍČKOVÁ: Pěstounská péče: mýty..., s. 309 - 316.

⁷² TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 201.

⁷³ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 188 - 189.

tak vyvíjet pojetí nové, jednoznačně upřednostňující péči o děti v prostředí, v němž mu bude pokud možno v co největší míře zabezpečeno uspokojování nejen fyzických, ale rovněž citových potřeb.

Za velmi významné doplnění právní úpravy ústavní výchovy lze považovat nové ust. §971 odstavce druhého NOZ, které stanoví, že „*nedostatečné bytové poměry nebo majetkové poměry rodičů dítěte nebo osob, kterým bylo dítě svěřeno do péče, nemohou být samy o sobě důvodem pro rozhodnutí soudu o ústavní výchově, jestliže jsou jinak rodiče způsobilí zabezpečit řádnou výchovu dítěte a plnění dalších povinností vyplývajících z jejich rodičovské odpovědnosti*“. Zákonodárce přistoupil výslovně k zakotvení tohoto pravidla v reakci na předchozí praxi českých soudů, které v několika případech, jež se dostaly až k Evropskému soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), judikovaly přesný opak. Pro ilustraci lze uvést např. kauzu Wallová a Walla proti České republice.⁷⁴ V předmětné věci řešil ESLP individuální stížnost manželů Wallových. Stěžovatelé měli pět dětí, které byly nejprve předběžným opatřením v r. 2000 a poté rozsudkem ve věci samé v r. 2001 umístěny do ústavní výchovy, a to z toho důvodu, že stěžovatelé nebyli schopni zajistit pro rodinu bydlení vyhovující po hygienické a zdravotní stránce. ESLP po zhodnocení skutkových okolností případu dospěl k následujícímu: „*V projednávané věci nebyly výchovné a citové schopnosti stěžovatelů nikdy zpochybněny a soudy uznaly jejich snahu o překonání obtíží. Ústavní výchova dětí stěžovatelů tak byla nařízena z jediného důvodu, a sice že rodina v dané době obývala nevyhovující byt. Dle názoru Soudu se tedy jednalo o materiální nedostatek, který mohly vnitrostátní orgány zhojit pomocí jiných prostředků než úplným rozdělením rodiny... V daném případě měly vnitrostátní orgány možnost dohlédnout na životní a hygienické podmínky, v nichž se stěžovatelé nacházeli, a měly jim zejména poskytnout radu o postupu, jakým by sami zlepšili svou situaci a našli řešení svých problémů...i když si příslušné orgány byly vědomy problémů, s nimiž se stěžovatelé potýkali, pouze pokračovaly ve svém úsilí a jejich situaci řešily nařízením umístění dětí do ústavní výchovy.*“ Na tomto základě ESLP rozhodl, že jednáním vnitrostátních orgánů došlo k porušení čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a přiznal stěžovatelům částku deset tisíc eur z titulu náhrady morální újmy. Uvedenou změnu právní úpravy přijatou za účelem zabránění takové soudní praxe lze dle názoru autorky přivítat. Měla by soudy a jiné státní orgány donutit být pečlivější a vyvinout vždy nejprve veškeré potřebné úsilí k přijetí dostupných mírnějších opatření, než bude přikročeno k natolik radikálnímu zásahu, jako je nařízení ústavní výchovy.

Další novinkou oproti stavu před 1. 1. 2014 je, že soud rozhodující o nařízení ústavní výchovy ve svém rozhodnutí vždy označí zařízení, do kterého má být dítě umístěno. Dříve byla praxe taková, že po nařízení ústavní výchovy dítě putovalo do diagnostického ústavu a ten na

---

⁷⁴ Rozsudek senátu páté sekce Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 10. 2006 ve věci stížnosti č. 23848/04 – Wallová a Walla proti České republice.

základě komplexního vyšetření zdravotního stavu a volné kapacity v jednotlivých zařízeních určil, kam bude dále předáno.⁷⁵ Tak tomu tedy dnes již není a funkci diagnostických ústavů v tomto směru přebírají soudy.

2.2 Výživa nezletilého dítěte

Vyživovací povinnost rodičů k dětem lze bezpochyby považovat za jednu z nejdůležitějších druhů vyživovací povinnosti. Dítě není zejména v úvodní části svého života schopné samo zabezpečit úhradu svých odůvodněných potřeb, a proto než této schopnosti nabude, je nutné mu zajistit materiální zázemí jiným způsobem. Zákonodárce tak činí právě prostřednictvím institutu vyživovací povinnosti, a to především vyživovací povinnosti rodičů, když ti jsou považováni za osoby, které nesou za dítě primární zodpovědnost ve všech směrech.

Než přikročím k pojednání o platné a účinné právní úpravě vyživovací povinnosti rodičů k dětem, považuji za vhodné vymezit pojem, který je s touto problematikou neoddělitelně spojen, a to pojem *výživné*. NOZ legální definici výživného nepodává, všeobecně přijímané vymezení se však zformovalo v kruzích právní teorie a praxe. Ty jej chápou jako zabezpečování potřeb mezi subjekty rodinněprávního vztahu, a to veškerých hmotných potřeb, nikoli pouze výživy ve vlastním slova smyslu. *Výživným pro dítě* se poté rozumí uspokojování všech jeho životních potřeb pro jeho všestranný rozvoj, a to po stránce fyzické i duševní.⁷⁶

Vyživovací povinnost rodičů k dětem vzniká ze zákona, současně se vznikem rodičovského právního vztahu. Jelikož matka je vždy jistá, jedná se v jejím případě o okamžik narození dítěte. U otce je poté rozhodný okamžik určení otcovství na základě některé ze zákonných domněnek.⁷⁷

NOZ nestanoví žádnou konkrétní věkovou hranici, jíž by ohraničoval délku trvání vyživovací povinnosti rodičů. Současná právní úprava je v tomto směru shodná s úpravou obsaženou v předchozím ZoR a za určující okamžik považuje nabytí schopnosti dítěte samostatně se žít. Je tudíž irelevantní, zda je dítěti šestnáct nebo dvacet šest let, dokud není schopno samostatně se žít, trvá povinnost rodičů poskytovat mu výživné.⁷⁸

Co se týče pojmu *schopnost sám se žít*, v českém právním řádu nenalezneme jeho zákonné vymezení. Stěžejní roli v této souvislosti sehrává judikatura. Konkrétně Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 21.4.2011, sp. zn. II. ÚS 3113/10 stanovil: „*Schopnost samostatně se žít znamená, že dítě je schopno samostatně uspokojovat všechny své potřeby, a to hmotné, kulturní a další včetně potřeby bytové.*

⁷⁵ STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. *Ústavní péče* [online]. nahradnirodina.cz [cit. 10. 3. 2014]. Dostupné na < http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece>.

⁷⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 395.

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 258.

⁷⁸ MAŠEK: *Dítě a rozvod...*, s. 6 - 10.

Jinými slovy to znamená, že dítě má určitý trvalý příjem finančních prostředků, z něhož své potřeby hraří.“ Je zřejmé, že se jedná o výklad extenzivní, odpovídající shora uvedenému teoretickému vymezení výživného. Dítě tedy nabývá schopnosti samostatně se živit až v momentě, kdy zvládne samo uspokojovat veškeré své potřeby (bytové, kulturní, hygienické apod.), nikoli již v okamžiku, kdy si např. za peníze z brigády zvládne obstarat stravu. V citovaném nálezu poté Ústavní soud uvedené obecné vymezení aplikoval na specifika řešeného případu a vyslovil: „*V daném případě oba stěžovatelé v rozhodné době navštěvovali vysokou, resp. střední školu, připravovali se tedy na své budoucí povolání a neměli vlastní trvalý peněžní příjem, z čehož logicky vyplývá, že ani neměli schopnost sami se živit a byli výživou odkázáni na příspěvky členů rodiny.*“ Byla zde v podstatě potvrzena dnes obecně přijímaná základní teze, že schopnost samostatně se živit dítě nabývá zpravidla až v momentě, kdy si po ukončení studia, popř. jiné přípravy na budoucí povolání najde pracovní uplatnění.^{79 80}

Jakmile dítě nabude schopnost samostatně se živit, vyživovací povinnost jeho rodičů zaniká. Je však nutné podotknout, že se v takové situaci jedná pouze o tzv. *relativní zánik*, jelikož není vyloučeno, aby v budoucnu došlo k jejímu znovuobnovení, a to pokud dítě svou schopnost samostatně se živit opět pozbude. Hovoří se o tzv. *elastické vyživovací povinnosti*. Její *absolutní zánik* je spojen vždy až se zánikem právního vztahu mezi rodičem a dítětem, tzn. až s jejich smrtí, resp. s právní mocí rozsudku o osvojení.⁸¹

2.2.1 Dobré mravy

Je třeba zdůraznit, že v řadě situací by se absolutní uplatňování konstrukce o trvání (resp. obnově) vyživovací povinnosti rodičů k dětem v případě, že na straně dítěte absentuje schopnost samostatně se živit, mohlo ve vztahu k rodičům jevit jako zřetelná nespravedlnost a tvrdost, a to např. s ohledem na chování dítěte nebo jeho lehkovážný, nezodpovědný přístup k životu. Zákonodárce s možnou existencí těchto nežádoucích situací počítal a do právní úpravy zakotvil významný korektiv, který v těchto extrémních případech umožní, aby soud dítěti výživné od rodičů nepřiznal. Jedná se o korektiv dobrých mravů.

Dobré mravy jsou pojmem, který právní předpisy používají, avšak který není nikde legálně definován. Teorie jej vymezuje jako obecně platné normy morálky, u nichž je dán obecný zájem

---

⁷⁹ Tamtéž.

⁸⁰ Je však nutno zdůraznit, že se skutečně jedná o tezi zcela základní. Jednotlivé případy mohou vykazovat nejrůznější specifika, v jejichž důsledku může být posouzení, zda již dítě je schopno se samo živit, zda již ukončilo svou přípravu na budoucí povolání apod. značně problematické (viz. např. nálezy Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 2155/2009, nálezy Ústavního soudu ze dne 7. dubna 2010, sp. zn. II. ÚS 2623/2009).

⁸¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed.). *Zákon o rodině*. ..., s. 397.

na jejich respektování. Zdůrazňuje se přitom, že obsah pojmu není neměnný a všude stejný, ale naopak je nutno jej vykládat vždy v návaznosti na konkrétní čas a místo.⁸²

Předchozí ZoR obsahoval ve svém ust. §96 odstavci druhém výslovné konstatování, že „výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy“. V NOZ bychom obdobné ustanovení hledali marně, to však dle mého názoru v žádném případě neznamená, že by od 1. 1. 2014 došlo ke změně v přístupu zákonodárce. Z obecné části NOZ vyplývá, že soulad s dobrými mravy je jednou z obecných zásad ovládajících celé soukromé právo. V tomto světle je tedy bezpochyby nutno chápat také institut vyživovací povinnosti.

Pokud jde o příklady situací, v nichž soud s ohledem na rozpor s dobrými mravy výživné s vysokou mírou pravděpodobnosti nepřiznává, lze uvést případy dětí - tzv. „věčných studentů“ nebo např. dětí, které se ve vztahu k rodičům dopustily trestného činu.⁸³ Určité vymezení provádí též judikatura. Tak např. Krajský soud v Ústí nad Labem ve svém rozsudku ze dne 24. 4. 2006, sp. zn. 10 Co 976/2005 vyslovil, že: „K nepřiznání výživného nezletilému dítěti ve smyslu § 96 odst. 2 ZOR může dojít jen v tom případě, jestliže se toto dítě chová k výživou povinnému rodiči natolik negativním (závadným) způsobem, jenž co do rozsahu a intenzity již koliduje s dobrými mravy (např. kdy dítě projevuje zjevnou neúctu k výživou povinnému rodiči, je k němu vulgární, resp. chová se k němu takovým způsobem, který je naprosto neslučitelný s dobrými mravy ve společnosti).“

Poslední citovaný rozsudek je zajisté zajímavý a významný též z toho důvodu, že se v něm soud zabíral otázkou, zda v situaci, kdy jsou s ohledem na chování oprávněného nezletilého dítěte naplněny podmínky pro nepřiznání výživného, hraje roli jeho věk. Dospěl k závěru, že zcela jistě ano a stanovil, že u nezletilce je možné začít uvažovat o nepřiznání výživného s ohledem na rozpor s dobrými mravy až poté, co dovrší patnáctého roku věku. Jako důvod uvedl, že se „s dosažením této věkové hranice dítěti rozšiřuje okruh práv a povinností i v oblasti pracovněprávních vztahů, trestněprávních vztahů atd.“ Jinak řečeno zde soud v podstatě konstatoval, že až dovršením patnácti let nabývá člověk nejenom s ohledem na své subjektivní schopnosti a možnosti, ale zejm. též s ohledem na objektivní požadavky právních předpisů reálnou možnost samostatně se žít. Tento závěr považuji za správný.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem vzniká ze zákona, z čehož lze dovodit, že není nutné, aby o ní bylo rozhodováno soudem. Obecně platí, že soudní intervence bude nastupovat zpravidla až v momentě, kdy spolu rodiče nežijí, na výživném se nedohodnou a soudu bude doručen návrh na zahájení řízení. V případě nezletilých dětí může soud zahájit řízení i bez návrhu, pokud se to jeví jako potřebné, nejedná se však o obligatorní postup. V podstatě jediným případem, kdy je soud skutečně povinen rozhodnout o výživném k nezletilému dítěti obligatorně

⁸² Tamtéž, s. 463.

⁸³ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 261.

(schválit dohodu, popř. jej autoritativně určit), je v situaci, kdy má dojít k rozvodu manželství rodičů. O rozhodování o výživném v jednotlivých situacích, které mohou v případě rozvodu manželství nastat, bude podrobněji pojednáno níže, proto je problematika nyní ponechána bez bližšího komentáře.

2.2.2 Rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem

Určování rozsahu vyživovací povinnosti není v ČR jednoduchou záležitostí. V zákoně není zakotven žádný algoritmus pro výpočet konkrétní částky výživného, ale pouze určitá velmi obecně formulovaná kritéria, která je nutno v každém jednotlivém případě zkoumat a poměřovat.

V takto nastavené koncepci právní úpravy lze spatřovat výhody i nevýhody. Za největší přínos považují, že soud může v každém jednotlivém případě pružně přizpůsobit své rozhodnutí jeho specifickým okolnostem. Vedle této výhody však stojí také celá řada nevýhod. Primárně je třeba podotknout, že soudní rozhodování o výši výživného nepodléhá přezkumu Nejvyšším soudem, čili zcela chybí sjednocující judikatura. Za daného stavu tudíž hrozí, že toto rozhodování bude stíženo velkou mírou nejednotnosti. To je nutno považovat za závažný nedostatek, když jednou ze stěžejních zásad v demokratickém právním státě je zásada předvídatelnosti práva.⁸⁴ Dále se lze domnívat, že v případě, kdy nebude pro rodiče předvídatelné, jaká výše vyživovací povinnosti zhruba odpovídá jejich situaci, bude zpravidla méně pravděpodobné, že v této oblasti dospějí k dohodě. Bude výrazně obtížnější např. jednomu z nich vysvětlit, že žádá příliš mnoho, jelikož nebude možné se opřít o žádné konkrétní, objektivně stanovené údaje.

V minulosti již proběhly určité pokusy o eliminaci uvedených nevýhod, za nejvýznamnější počin v tomto směru lze zřejmě považovat doporučující materiál Ministerstva spravedlnosti nesoucí název *Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti*, vydaný v rámci projektu *Optimalizace agendy výživného* v r. 2010.⁸⁵ Součástí tohoto výstupu tvoří tabulka, která znázorňuje, jaký podíl z platu rodiče by měl každý měsíc připadnout na výživné, a to v závislosti na věku dítěte. Tabulka tvoří přílohu č. 1 této práce. Je nutno říci, že se jedná o dokument jednoduchý, žádným způsobem nereflektující např. rozdílné platové poměry a životní úroveň v jednotlivých částech země, lze jej však přesto nepochybně považovat za relevantní nástroj přispívající ke sjednocování aplikační praxe soudů.

Mezi ona obecná kritéria, která je soud povinen při vyčíslování konkrétní výše výživného zohlednit, řadí NOZ *možnosti, schopnosti a majetkové poměry* na straně povinného subjektu a *odůvodněné potřeby a majetkové poměry* na straně subjektu oprávněného (§913 odst. první). Z hlediska

⁸⁴ NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1 - 2, s. 31 - 41.

⁸⁵ Dostupný na: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=6223&d=315516>>.

vyživovací povinnosti rodičů k dětem má dále relevanci také ust. §915 odst. prvního, které stanoví, že „*životní úroveň dítěte má být zásadně shodná s životní úrovní rodičů*“.

Právní teorie i praxe dovozuje, že při posuzování možností a schopností rodiče povinného poskytovat výživné je nutno brát v potaz nejrůznější hlediska, zejm. věk, zdravotní stav, vzdělání, pracovní zkušenosti, adaptabilitnost rodiče, nezaměstnanost v regionu apod.⁸⁶ Pokud soud dospěje k závěru, že celkové možnosti a schopnosti rodiče umožňují, aby si našel vhodné zaměstnání, zvýšil své příjmy apod., může se jednat o skutečnost odůvodňující uložení vyšší vyživovací povinnosti. O tom svědčí např. rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 8. 1998, sp. zn. 15 Co 257/98, v němž soud dospěl k závěru, že pokud otec, který tvrdí, že dosahuje velmi nízkých příjmů, má 25 let zkušeností v oboru právo a z údajů Úřadu práce vyplývá, že v místě jeho bydliště existují volná místa na pozici právníka, lze říci, že nevyužívá své výdělkové možnosti dostatečně a zvýšení výživného pro jeho dvě nezletilé děti je mj. i z tohoto důvodu opodstatněné.

Co se kritéria majetkových poměrů rodiče týče, je možno odkázat na náleží Ústavního soudu ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03, v němž byl vysloven závěr, že „*při hodnocení majetkových poměrů je nutno rovněž přiblídnout nejen k dosahovaným příjmům, ale i k celkovému movitému a nemovitému majetku a ke způsobu života, který rodič vede.*“ Ústavní soud zde jinými slovy zdůraznil, že výši výživného je třeba určovat vždy na základě komplexního zhodnocení majetkové podstaty rodiče. V náleží bylo dokonce dovozeno, že pokud rodič disponuje pouze nízkými příjmy, avšak jeho celkový majetek dosahuje vysoké hodnoty, bude mu nutné stanovit vysokou vyživovací povinnost, a to i za cenu toho, že bude muset část svého majetku zpeněžit, aby byl schopen výživné platit. S názorem Ústavního soudu souhlasím, a to zejm. s ohledem na zákonnou garanci práva dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů. Toto právo by dítěti nemělo být odňato pouze z toho důvodu, že majetek rodiče se nenachází ve formě peněžního příjmu, ale např. ve formě nemovitosti.

Rodič je povinen soudu své majetkové poměry vždy řádně prokázat. Velmi významným ustanovením je v této souvislosti ust. §916 NOZ, které postihuje případy, kdy rodič tuto svou povinnost nesplní. V takovém případě nastupuje nevyvratitelná právní domněnka, že jeho průměrný měsíční příjem činí pětadvacetinásobek částky životního minima jednotlivce dle z. č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu. Jedná se o poměrně významnou změnu oproti předchozí právní úpravě. ZoR sice také obsahoval podobné sankční ustanovení (§85 odst. první), avšak to dopadalo pouze na případy rodičů, kteří měli příjmy z jiné než závislé činnosti podléhající dani z příjmů a průměrný měsíční příjem dle domněnky navíc činil pouze 12,7násobek

---

⁸⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 398.

životního minima jednotlivce. Od 1. 1. 2014 tedy došlo k rozšíření právní úpravy, která nově dopadá na všechny rodiče, bez ohledu na zdroj jejich příjmů a která rovněž zpřísňuje sankci uplatněnou vůči nim v momentě, kdy se soudem nespolupracují, popř. zatajují relevantní informace.

NOZ v ust. §913 odst. druhém stanoví, že „*při hodnocení možností, schopností a majetkových poměrů je třeba zkoumat mj. také to, zda se zda se povinný nevzdal bez důležitého důvodu výhodnějšího zaměstnání či výdělečné činnosti nebo majetkového prospěchu, popřípadě zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika.*“ Řeč je o tzv. *potencialitě příjmů*.⁸⁷ I tato problematika již byla v minulosti předmětem soudního rozhodování. Např. Nejvyšší soud dospěl ve svém rozhodnutí ze dne 20. 8. 1969, sp. zn. 8 Cz 23/69 k závěru, že „*zjistí-li soud, že rodič změnil dosavadní zaměstnání za méně výhodné, zkoumá pečlivě, zda se tak stalo z důležitého důvodu - např. ze zdravotních důvodů...není-li tomu tak, vychází z příjmu rodiče před změnou zaměstnání.*“ Stejně by měl soud pravděpodobně postupovat, pokud by zjistil, že rodič např. odmítl přijmout hodnotný dar, odmítl dědictví apod.

Vedle kritérií na straně rodičů je soud při stanovování výše vyživovací povinnosti povinen brát v úvahu rovněž zákonem stanovená kritéria na straně nezletilého dítěte. Jedná se o jeho *odůvodněné potřeby a majetkové poměry*.

Soudní praxe dospěla k závěru, že odůvodněné potřeby dítěte je nutné je posuzovat vždy podle okolností konkrétního případu. Budou se zpravidla u každého dítěte lišit, a to zejm. v závislosti na „*jeho věku, zdravotním stavu, jeho fyzické a duševní vyspělosti, způsobu a obsahu jeho přípravy na budoucí povolání a celkového uplatnění ve společenském životě, výše event. vlastních příjmů apod.*“⁸⁸ Obecně lze učinit závěr, že s přibývajícím věkem dítěte budou rovněž vzrůstat jeho odůvodněné potřeby.

To, že u každého dítěte budou odůvodněné potřeby rozdílné, však nevyplývá pouze ze skutečností na straně dítěte, ale ve značné míře též z možností, schopností a majetkových poměrů jeho rodičů.⁸⁹ Jedná se v podstatě o kategorie, od nichž se podoba odůvodněných potřeb konkrétního dítěte vždy primárně odvíjí. Děti rodičů, jejichž majetkové poměry jsou nižší, budou mít zpravidla menší rozsah odůvodněných potřeb oproti dětem, jejichž rodiče jsou dobře situovaní.

V situacích, kdy to majetkové poměry rodičů připouštějí, lze za odůvodněné potřeby dítěte považovat i tvorbu úspor. Toto pravidlo bylo do českého právního řádu výslovně zakotveno až velkou novelou ZoR provedenou zákonem č. 91/1998 Sb. a lze jej přivítat, jelikož zákonodárce se tak nadobro odpoutal od socialistického pojetí institutu výživného, jemuž byl v tehdejších dobách přiznáván výlučně spotřební charakter. V důsledku toho docházelo

---

⁸⁷ Tamtéž, s. 399.

⁸⁸ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 1965, sp. zn. 5 Cz 112/65.

⁸⁹ HRUŠÁKOVÁ, KRÁLÍČKOVÁ: *České rodinné právo...*, s. 263.

k diskriminaci dětí z neúplných rodin, u nichž byla v podstatě vyloučena možnost tvorby dlouhodobých úspor, byť by to majetkové poměry jejich rodičů umožňovaly.⁹⁰

2.2.3 Vyživovací povinnost v případě svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů

Pokud soud na základě konkrétních okolností případu rozhodne o svěřeni dítěte do péče jednoho z rodičů, je současně povinen rozhodnout i o výživném. Z hlediska teorie by v zásadě bylo vhodné, aby rozhodnutí obsahovalo dva výroky, stanovující výši vyživovací povinnosti každému z rodičů. S ohledem na fungování této formy porozvodové péče o dítě se však v soudní praxi vytvořilo pravidlo, že soud v těchto případech zaváže k placení výživného v určité výši pouze toho z rodičů, kterému dítě nebylo svěřeno do péče. Rodič, jemuž dítě bylo svěřeno do péče, bude totiž svou vyživovací povinnost plnit fakticky (staráním se o dítě, financováním jeho stravy, bydlení apod.) a soudní rozhodnutí se tak v jeho případě jeví jako zbytečné.⁹¹

Výše vyživovací povinnosti se bude samozřejmě odvíjet primárně od shora rozebíraných, zákonem stanovených kritérií. Nelze však opomíjet ani další významnou skutečnost, a to soudem stanovený rozsah styku dítěte s nerezidenčním rodičem. Je logické, že čím širší tento styk je, tím nižší by měla být částka peněžitého výživného, které je tento rodič povinen platit. Jinak řečeno, pokud dítě pobývá u rodiče, jemuž nebylo svěřeno do péče, dva týdny z měsíce, nemůže být tento rodič nucen platit výživné ve stejné výši, jako kdyby měl dítě u sebe např. pouze každý druhý víkend.

Neustále je třeba mít na paměti, že dítě má právo na to, aby jeho životní úroveň byla zásadně shodná s životní úrovní rodičů. Proto pokud jsou majetkové poměry nerezidenčního rodiče nadprůměrné, má dítě právo podílet se na jeho životní úrovni prostřednictvím nadprůměrného výživného.⁹² Bohužel v těchto případech vzniká riziko, že z vysoké částky výživného budou uspokojovány nejen potřeby dítěte, ale též rezidenčního rodiče, popř. i jiných osob, žijících s ním a dítětem ve společné domácnosti. To je samozřejmě nepřijatelné, což opakovaně zdůrazňuje i judikatura⁹³, otázkou však zůstává, do jaké míry je možné takovým situacím skutečně zabránit.

2.2.4 Vyživovací povinnost v případě společné a střídavé péče

Stejně jako ZoR, ani NOZ neobsahuje žádné ustanovení, speciálně zaměřené na problematiku výživného v souvislosti se svěřením dítěte do společné, resp. střídavé péče.

---

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ FRANCOVÁ, Marie. Rozvod manželství (2. část). *Právo a rodina*, 2003, č. 5, s. 9 - 13.

⁹² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana (ed). *Zákon o rodině...*, s. 403.

⁹³ Např. usnesení pléna Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 1967, sp. zn. Pls 4/1967.

Co se *společné péče* týče, je nutno odpovědět primárně na otázku, zda má být výživné v tomto případě vůbec soudně stanovováno. S ohledem na shora nastíněné pojetí společné péče, z něhož vyplývá, že jejím základem je v zásadě to, že poměry dítěte nejsou upraveny, lze dospět k závěru, že soud o výživném v těchto případech nerozhoduje. Rodiče, jimž bylo dítě do společné péče svěřeno, budou stejně jako před rozvodem i nadále uhrazovat veškeré potřeby dítěte společně, přičemž bude záviset zcela na jejich dohodě, jak velkou měrou bude který z nich přispívat. Musí být pouze zajištěno, aby životní úroveň dítěte nepoklesla pod životní úroveň jich samotných.

Již výše bylo uvedeno, že tento model péče o dítě mu může být ku prospěchu pouze tehdy, pokud jsou rodiče schopni dosáhnout dohody ohledně všech jeho se týkajících podstatných otázek, mezi něž bezpochyby patří rovněž oblast výživného. Plně se tedy ztotožňuji s tvrzením již dříve uveřejněným v literatuře⁹⁴, dle kterého pokud rodiče nejsou schopni se dohodnout o otázkách spojených s výživným, nejsou logicky splněny ani předpoklady pro společnou výchovu.

Pokud jde o svěření dítěte do *střídavé péče*, je vhodné zdůraznit, že nejlepším řešením bude zcela jistě i zde dohoda rodičů ohledně této formy péče, zahrnující rovněž dohodu o jednotlivých dílčích otázkách, vč. výživného. Je však nutno podotknout, že soudní praxe ani zákonodárce v případě střídavé péče nevyklučuje, aby bylo o svěření dítěte do střídavé péče rozhodnuto i autoritativně. V těchto případech bude bezpochyby zapotřebí, aby soud určil rovněž vyšší vyživovací povinnosti každého z rodičů. Učiní tak přitom zřejmě stanovením, že po dobu, co bude dítě ve výchově rodiče A, bude výživné o určité výši plnit k jeho rukám rodič B a naopak.⁹⁵

2.2.5 Vyživovací povinnost v případě svěření dítěte do péče třetí osoby

Základním východiskem, které je možné již na počátku této podkapitoly předestřít, je, že ani jeden ze tří základních typů náhradní péče o dítě není spojen se zánikem vyživovací povinnosti rodičů. Tím, že je dítě odebráno z osobní péče svých rodičů, dochází pouze k faktickému omezení některých jejich práv vyplývajících z rodičovské odpovědnosti, veškeré jiné obsahové složky právního vztahu mezi rodičem a dítětem (vč. vyživovací povinnosti) však zůstávají zachovány.

Pokud jde o problematiku vyživovací povinnosti rodičů v případě, že bylo dítě *svěřeno do péče jiné osoby*, lze konstatovat, že od 1. 1. 2014 došlo k výraznému upřesnění právní úpravy a k posílení právní jistoty zúčastněných osob. Předchozí ZoR obsahoval ve svém ust. §45 odstavci

⁹⁴ GREGOROVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Výchova, výživa a státní sociální podpora. *Právní rozhledy*, 1999, č. 4, s. 169 - 172.

⁹⁵ Tamtéž.

čtvrtém pouze holé konstatování, že „při rozhodnutí o svěřeni dítěte do výchovy jiné fyzické osoby než rodiče vymezí soud rozsah jejich práv a povinností k dítěti.“ Aby se tedy mohla pečující osoba o dítě řádně starat, musel si soud dát opravdu záležet na tom, aby jí vhodně vymezil veškerá potřebná oprávnění a povinnosti. Pokud totiž některé z nich opomenul, mohlo docházet k praktickým problémům. Soudy tak musely v minulosti řešit např. otázku, zda je pečující osoba oprávněna vymáhat výživné po rodičích nezletilého dítěte, když jí toto právo nebylo výslovně přiznáno, co dělat, když ze soudního rozhodnutí nevyplývá oprávnění pečující osoby k přijímání a hospodaření s výživným apod. NOZ tuto nedokonalou úpravu mění a zavádí několik výslovných základních pravidel, která mají napomoci uvedené problematické aspekty odstranit. Patří mezi ně: 1) vždy, když soud rozhoduje o svěřeni dítěte do péče jiné osoby, je současně povinen stanovit rozsah vyživovací povinnosti jeho rodičů, 2) rodiče jsou povinni platit výživné k rukám pečující osoby, 3) pečující osoba má právo po rodičích vymáhat dlužné výživné, 4) pečující osoba je oprávněna s výživným pro dítě hospodařit, a to dle jeho potřeb a v souladu s jeho zájmy.⁹⁶ Toto nové pojetí nelze jinak než chválit. Jsem přesvědčena, že vnese do rozhodovací praxe českých soudů větší jistotu a pomůže předcházet vzniku zbytečných problémů.

Pokud jde o institut *pěstounství*, již výše bylo uvedeno, že stěžejním rozdílem oproti svěřenectví je, že pěstounská péče je finančně zabezpečována státem. Ani v tomto případě však nelze dovozovat, že by rodiče dítěte v důsledku jeho svěřeni pěstounovi pozbyli svou vyživovací povinnosti. NOZ naopak v ust. §961 odstavci prvním výslovně stanoví opak.

Zvláštností spojenou s institutem pěstounství je, že o svěřeni dítěte do péče a o výživném se nerozhoduje současně, nýbrž rozhodování o výživném probíhá později a má poměrně specifickou povahu. Jakmile je dítě svěřeno do péče pěstounům a vznikne mu nárok na vyplácení příspěvku na úhradu jeho potřeb, jeho právo na výživné přechází *ex lege* na stát, který se tak namísto něj stane oprávněným subjektem. Jedná se o příklad tzv. *legální cese*. Teprve stát (prostřednictvím krajské pobočky Úřadu práce, která poskytuje příspěvek na úhradu potřeb dítěte) poté podává soudu návrh na stanovení výživného na dané dítě. Hlavním účelem této zákonné cese je ulevit pěstounům od často problematického vymáhání výživného po rodičích, jelikož pokud rodiče nebudou plnit svou povinnost dobrovolně, bude po nich výživné vymáhat stát jako svou pohledávku. Není samozřejmě vyloučeno, aby výše výživného přesahovala výši příspěvku na úhradu potřeb dítěte; pro tento případ NOZ zakotvuje v ust. §961 odstavci druhém racionální pravidlo, že rozdíl náleží nikoli státu, ale dítěti. I tento rozdíl však vymáhá příslušný orgán státu jakožto zástupce dítěte.⁹⁷

---

⁹⁶ §956 NOZ

⁹⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost rodičů k dětem v náhradní péči. *Právní rozhledy*, 2005, č. 9, s. 305 - 309.

Co se týče výživného v souvislosti s *ústavní výchovou*, je možno konstatovat, že se jedná o problematiku v literatuře bohatě diskutovanou, a to zejm. s ohledem na úzkou návaznost výživného v těchto případech na tzv. „platby podle zvláštních právních předpisů“ a rovněž s ohledem na časté změny relevantní právní úpravy. Jelikož je prostor v rámci této práce omezený, domnívám se, že by se mi materií nepodařilo postihnout dle mých představ, tzn. především komplexně. Přenechávám ji tudíž k podrobnějšímu zpracování jiným. Pouze opět podotýkám stěžejní fakt, že vyživovací povinnost rodičů v důsledku nařízení ústavní výchovy nezaniká a soud je povinen její úpravu zahrnout do svého rozhodnutí.

4. Závěr

K jakékoli oblasti týkající se nezletilých dětí je nutno přistupovat nadměru pečlivě a citlivě. Cílem mé práce bylo prověřit, zda tak zákonodárce činí, pokud jde o problematiku rozvodu s nezletilými dětmi.

Na základě všech v práci provedených úvah jsem dospěla k názoru, že obecně je možno českou právní úpravu předmětné oblasti hodnotit pozitivně. Lze říci, že požadavek ochrany zájmu nezletilých dětí je chápán jako stěžejní a zákon skutečně nabízí řadu variant, jichž je možno v praxi využít tak, aby přijaté řešení bylo dítěti pokud možno co nejvíce ku prospěchu.

Co se týče nové právní úpravy, účinné od 1. 1. 2014, lze konstatovat, že byt' je ve společnosti obecně prezentována skutečnost, že rodinné právo je v rámci celé rekodifikace založeno spíše na principu kontinuity než diskontinuity, nevyhnula se ani problematice rozvodu a uspořádání poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu řada poměrně významných změn. Lze je přitom hodnotit vesměs kladně, když z převážné většiny ochranu zájmu nezletilých dětí zvyšují. Dítěti je např. bezpochyby prospěšné, že k jeho svěření do společné péče se nově výslovně vyžaduje dohoda obou rodičů, že dítě nově nebude moci být svěřeno do péče jiné osoby, ale pouze do pěstounské péče, pokud jeho potřeby nebude možné uspokojit z výživného od rodičů (resp. jiných příbuzných), že došlo ke zpřísnění a rozšíření sankce za to, že některý z rodičů nespolupracuje se soudem při prokazování svých příjmů, resp. uvádí nepravdivé či neúplné údaje apod.

I přes primárně kladné hodnocení české právní úpravy se však domnívám, že zákonodárce by mohl být v jistých směrech přeci jen důslednější. Dle mého názoru by např. *de lege ferenda* neuškodilo zakotvit výslovně povinnost soudu rozhodovat v případě rozvodu rodičů nezletilého dítěte obligatorně o výživném, když dnes je nutno ji dovozovat výkladem; nebylo by od věci, kdyby zákonodárce přehodnotil svůj pohled na institut střídavé péče, když i v tomto případě je dle mého názoru nezbytné, aby s touto formou péče o dítě souhlasili oba rodiče; rovněž by prospělo zavést do českého právního řádu alespoň některá další kritéria za účelem větší objektivizace výživného, když nevýhody současného stavu dle mého názoru výrazně převyšují jeho výhody. Pro ilustraci uvádím pouze příkladný výčet problematických aspektů, k řadě dalších vyjadřuji svůj kritický postoj v rámci vlastního textu práce.

Pokud jde o zhodnocení české soudní praxe, mám rovněž své výhrady, které jsem se snažila v průběhu celé práce dostatečně reflektovat. Pravděpodobně nejvíce by dle mého názoru měl být přehodnocen postoj českých soudů, pokud jde o rozhodování o svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, když procento případů, v nichž se soudy přiklání ke svěření dítěte do péče

matky, je skutečně gigantické, svádějící až k pochybnostem, zda nedochází k diskriminaci otců v této oblasti.

Obecně se domnívám, že cíle, které jsem si stanovila, se mi převážně podařilo naplnit. Čtenář by měl získat povědomí o velmi zajímavé problematice rozvodu s nezletilými dětmi, jakož i přehled o jejich největších úskalích a případných možnostech jejich řešení.

5. Seznam použitých zkratek

LZPS	usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů
NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
ZoR	zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ZSPO	zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

6. Seznam použité literatury

Monografie

BAKALÁŘ, Eduard. *Nové pohledy na rozvodovou tematiku: Sborník statí k problematice sociálně právní ochrany nezletilých dětí*. 1. vydání. Praha: MPSV ČR, 1993. 52 s.

DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. *Manželství a rozvody: Praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet*. 1. vydání. Praha: Linde, 2002. 104 s.

HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana. *Zákon o rodině. Komentář a předpisy souvisejí*. 6. vydání. Praha: Linde, 2004. 752 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Manželství a paragrafy*. 1. vydání. Praha: Computer Press, 2000. 83 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. 2. vydání. Brno: Computer Press, 2003. 103 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Zákon o rodině. Zákon o registrovaném partnerství. Komentář*. 4. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009. 558 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vydání. Brno: Doplněk, 2006. 399 s.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 192 s.

TRÖSTER, Petr a kol. *Právo sociálního zabezpečení*. 6. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013. 290 s.

WARSHAK, Richard Ades. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. vydání. Praha: Portál, 1996. 237 s.

Časopisy

FRANCOVÁ, Marie. Rozvod manželství (2. část). *Právo a rodina*, 2003, č. 5, s. 9 - 13.

GREGOROVÁ, Zdeňka, HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Výchova, výživa a státní sociální podpora. *Právní rozhledy*, 1999, č. 4, s. 169 - 172.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Reálně o společné či střídavé porozvodové výchově. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 3, s. 30 - 34.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, NOVÁK, Tomáš. Tzv. nesporný (smluvený) rozvod a mediace. *Bulletin advokacie*, 1999, č. 5, s. 29 - 35.

KORNEL, Martin. Některé problematické aspekty principu nejlepšího zájmu dítěte. *Právní rozhledy*, 2013, č. 3, s. 88 - 93.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Pěstounská péče: mýty versus ústavně konformní interpretace a aplikace zákona s úvahami de lege ferenda. *Právní rozhledy*, 2008, č. 9, s. 309 - 316.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Vyživovací povinnost rodičů k dětem v náhradní péči. *Právní rozhledy*, 2005, č. 9, s. 305 - 309.

KRÁLÍK, Michal. Zamyšlení nad některými novelizovanými ustanoveními zákona o rodině z pohledu soudní praxe. *Právní rozhledy*, 1998, č. 7, s. 352 - 359.

MAŠEK, Daniel. Dítě a rozvod. *Právo a rodina*, 2002, č. 7, s. 6 - 10.

NOVÁ, Hana. Vyživovací povinnost obávaná i opomíjená. *Bulletin advokacie*, 2008, č. 1 - 2, s. 31 - 41.

PAVLÁT, Josef. Porozvodové uspořádání. *Bulletin advokacie*, 2012, č. 11, s. 36 - 40.

PULKRÁBEK, Zdeněk. Prikazuje § 24 odst. 1 ZOR soudu, aby zjistil příčiny rozvratu manželství? *Právní rozhledy*, 2011, č. 2, s. 39 - 48.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Střídavá péče o děti po rozvodu očima psychologa. *Právo a rodina*, 2005, č. 5, s. 1 - 4.

Právní předpisy

Usnesení předsednictva ČNR č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, publikováno ve Sbírce zákonů pod č. 104/1991

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 54/2001

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení, publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 43/2000

Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o styku s dětmi, publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod č. 91/2005

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 265/1949 Sb., o právu rodinném, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

Rozsudek senátu páté sekce Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. 10. 2006 ve věci stížnosti č. 23848/04 – Wallová a Walla proti České republice

Nález Ústavního soudu ze dne 21. 4. 2011, sp. zn. II. ÚS 3113/10

Nález Ústavního soudu ze dne 7. 4. 2010, sp. zn. II. ÚS 2623/2009

Nález Ústavního soudu ze dne 23. 2. 2010, sp. zn. III. ÚS 1206/09

Nález Ústavního soudu ze dne 24. 11. 2009, sp. zn. II. ÚS 2155/2009

Nález Ústavního soudu ze dne 27. 1. 2005, sp. zn. I. ÚS 48/04

Nález Ústavního soudu ze dne 8. 4. 2004, sp. zn. IV. ÚS 244/03

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. 8. 1969, sp. zn. 8 Cz 23/69

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. 12. 1965, sp. zn. 5 Cz 112/65

Usnesení pléna Nejvyššího soudu ze dne 23. 6. 1967, sp. zn. Pls 4/1967

Usnesení pléna Nejvyššího soudu ze dne 30. 5. 1966, sp. zn. Pls 4/66

Rozsudek Krajského soudu v Plzni ze dne 24. 3. 2011, sp. zn. 14 Co 100/2011

Rozsudek Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 4. 2. 2010, sp. zn. 8 Co 3324/2009

Rozsudek Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 24. 4. 2006, sp. zn. 10 Co 976/2005

Rozsudek Městského soudu v Praze ze dne 25. 8. 1998, sp. zn. 15 Co 257/98

Usnesení Krajského soudu v Ústí nad Labem - pobočky Liberec ze dne 11. 6. 2012, sp. zn. 73 Co 286/2012

Internetové zdroje

HRUBÁ, Michaela. *Procesní práva dítěte - právo být slyšeno* [online]. law.muni.cz [cit. 2.3.2014]. Dostupné na <<http://www.law.muni.cz/sborniky/dp08/files/pdf/obcan/hruba.pdf>>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti* [online]. portal.justice.cz, 2010 [cit. 7. 3. 2014]. Dostupné na: <<http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?o=23&j=33&k=6223&d=315516>>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Rodinné právo v novém občanském zákoníku* [online]. občanskyzakonik.justice.cz, 2013 [cit. 10. 3. 2014]. Dostupné na: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/fileadmin/user_upload/informacni_brozury/MS_brozura_r_odinne_pravo.pdf>.

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistické listy poskytující přehled o pravomocných rozhodnutích soudů v opatrovnických věcech v letech 2008 - 2013* [online]. cslav.justice.cz [cit. 1.3.2014]. Dostupné na <<http://cslav.justice.cz/InfoData/prehledy-statistickyh-listu.html>>.

MPs in Catholic Malta pass historic law on divorce [online]. bbc.co.uk, 25. 7. 2011 [cit. 6. 2. 2014]. Dostupné na <<http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-14285882>>.

STŘEDISKO NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE. *Ústavní péče* [online]. nahradnirodina.cz [cit. 10.3.2014]. Dostupné na < http://www.nahradnirodina.cz/ustavni_pece>.

Ostatní

ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, Odbor statistiky vývoje obyvatelstva. *Demografická ročenka České republiky*. Praha: 2006- .

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupná v databázi ASPI.

7. Shrnutí

Problematika rozvodu s nezletilými dětmi je v současnosti tématem velmi aktuálním. Jelikož je nezletilé dítě osoba zranitelná, vyžadující zvýšenou ochranu, lze klást na zákonodárce rovněž vysoké nároky, pokud jde o kvalitu právní úpravy dané oblasti.

Hlavním cílem této práce je prověřit, zda český právní řád poskytuje dostatečné záruky toho, že se v každém jednotlivém případě podaří nalézt řešení, které bude odpovídat zájmu nezletilého dítěte. Tento cíl se autorka snažila naplnit ve dvou hlavních kapitolách. První z nich se zaměřuje výhradně na rozbor právní úpravy rozvodu, druhá poté přibližuje problematiku úpravy poměrů nezletilého dítěte pro dobu po rozvodu. Autorka se v průběhu psaní celé práce snažila podrobovat předmětnou materii kritickému pohledu a upozorňovat na případné problémy a možnosti jejich řešení.

Celou práci se významným způsobem prolíná především použitím historické metody, když autorka často poukazuje na rozdíly mezi právní úpravou obsaženou v předchozím ZoR a současnou úpravou v NOZ. Za účelem komplexního zpracování tématu autorka rovněž v rámci celé práce cituje relevantní judikaturu.

S ohledem na omezený rozsah práce nebylo možno postihnout předmětnou oblast ve všech podrobnostech. Chybí tak např. pojednání o psychologických aspektech, které jsou s tematikou rozvodu s nezletilými dětmi velmi úzce spojeny, např. o syndromu zavrženého rodiče. Určité dílčí oblasti bylo nutno pojmout stručněji. I přesto se však autorka domnívá, že problematika byla zpracována dostačujícím a zajímavým způsobem a že práce odpovídá úrovni, která se od diplomové práce očekává.

8. Summary

The issue of divorce with minor children is currently very live topic. Since the minor child is a vulnerable person, requiring extra protection, high demands in terms of quality of regulations should be required from the legislature too.

The main objective of this thesis is to investigate whether the Czech legislation provides sufficient guarantees that in each individual case a solution can be found that would fit the interests of a minor child. The authoress tried to accomplish this objective in two main chapters. The first chapter focuses solely on the analysis of the divorce legislation, the other one describes the issue of adjusting the circumstances of the minor child after the divorce. In the whole thesis, the authoress tried to subject its subject matter to critical review and to highlight possible problems and solutions.

The whole thesis is significantly affected by the use of historical comparison, when the authoress often points out the differences between the legal regulations contained in the previous family law and current legal regulations in the New Civil Code. To process the topic comprehensively, the authoress also cites relevant judicial decisions throughout the thesis.

Given the limited scope of the thesis it was not possible to capture the subject area in every detail. For instance, treatises on psychological aspects that are very closely linked to the topic of divorce with minor children are missing, e.g. the parental alienation syndrome. However, it was necessary to hold certain areas more briefly. Anyway, the authoress still believes that the issue was handled in a sufficient, interesting way and that her thesis corresponds to a level, which is expected from a diploma thesis.

9. Seznam klíčových slov

Rozvod

Nezletilé dítě

Zájem dítěte

Osobní péče

Společná péče

Střídavá péče

Výživné

10. List of key words

Divorce

Minor child

Interest of the child

Custody

Joint custody

Alternating custody

Maintenance

11. Přílohy

Příloha č. 1

Tabulka: Doporučená výchozí rozmezí pro stanovení výše výživného za účelem sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na nezaopatřené děti

Kategorie	Věk dítěte	Procentuální rozmezí
1.	0 - 5 let	11 - 15 %
2.	6 - 9 let	13 - 17 %
3.	10 - 14 let	15 - 19 %
4.	15 - 17 let	16 - 22 %
5.	18 a více let	19 - 25 %